ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 55 (1692) | Аўторак, 10 ліпеня 1962 года | Цана 4 кап.

АДКРЫЦЦЁ СУСВЕТНАГА КАНГРЭСА ЗА РАЗЗБРАЕННЕ І МІР

Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір урачыста адкрыўся ўчора ў 9 гадзін 30 мінут у Крамлёўскім палацы з'ездаў. Гэта самы прадстаўнічы форум барацьбітоў за мір—у зале прысутнічае каля 2 000 дэлегатаў, назіральнікаў і гасцей больш чым са 100 краін усіх кантынентаў.

Усе ложы і ярусы залы палаца запоўнены. Тут знаходзяцца тысячы прадстаўнікоў працоўных Масквы, дзеячы савецкай навукі і культуры, работнікі сельскай гаспадаркі.

На трыбуне—Вольга Паблета — вядомая грамадская дзеячка Чылі, сакратар Сусветнага Савета Міру, лаўрэат міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі».

Вольга Паблета ўносіць на разгляд дэлегатаў кангрэса прапановы, прынятыя шматлікімі камітэтамі аб саставе прэзідыума кангрэса, сакратарыята і аб кандыдатах на пасаду старшынствуючага. У прэзідыум выбіраюцца выдатныя грамадскія дзеячы розных краін, вядомыя змагары за мір. Сярод іх—прэзідэнт-выканаўца Сусветнага Савета Міру Джон Бернал, Ізабэла Блюм (Бельгія), Джэймс Эндзікот (Канада), Эжэні Катон (Францыя), Мао Дунь (Кітайская Народная Рэспубліка), пані Субандрыо (Інданезія), прадстаўнікі Савецкага Саюза І. Эрэнбург, А. Карнійчук, М. Ціханаў і М. Келдыш.

Старшынёй на першым пасяджэнні кангрэса аднагалосна выбіраецца Эжэні Катон.

Адкрываючы першае пасяджэнне, Эжэні Катон падкрэслівае, што Сусветны кангрэс за раззбраенне і мір атрымаў падтрымку велізарнай большасці выдатных грамадскіх дзеячоў, якія актыўна выступаюць за мір. Наш кангрэс, заяўляе Эжэні Катон, сабраўся ў Маскве, у сэрцы вялікай краіны, якая першая прапанавала ажыццявіць усеагульнае раззбраенне. Катон выказвае сардэчную падзяку ўраду СССР і ўсім савецкім людзям за гасціннасць, аказаную ўдзельнікам кангрэса.

Эжэні Катон выказвае ўпэўненасць, што форум барацьбітоў за мір пройдзе ў абстаноўцы дружбы і садружнасці.

Сакратар Сусветнага Савета Міру Айвар Мантагю ўносіць на зацвярджэнне прапанову аб парадку работы кангрэса. У ходзе яго абмеркавання [illegible] будуць працаваць розныя камісіі.

Затым з дакладам выступіў Джон Бернал.

У сваім дакладзе на кангрэсе прафесар Джон Бернал — прэзідэнт-выканаўца Сусветнага Савета Міру—падкрэсліў, што «самае важнае — гэта дасягнуць раззбраення».

Асноўная мэта, дзеля якой удзельнікі кангрэса сабраліся разам, адзначыў Д. Бернал, заключаецца ў тым, каб [illegible] прадстаўнікам мільёнаў людзей выказаць свае думкі. Ён заявіў, што прыхільнікаў міру аб'ядноўвае адна мэта — поўнае і ўсеагульнае раззбраенне.

Толькі поўнае раззбраенне, падкрэсліў прэзідэнт-выканаўца Сусветнага Савета Міру, можа вызваліць чалавецтва ад [illegible]. Ён адзначыў, што [illegible] «халоднай вайны» асабліва цяжка [illegible] на краіны Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі.

Пасля даклада Джона Бернала на Сусветным кангрэсе пачалася агульная дыскусія. На ранішнім пасяджэнні ў ёй прынялі ўдзел прэзідэнт Індыйскай асацыяцыі салідарнасці краін Азіі і Афрыкі, лаўрэат міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» пані Рамешвары Неру, японскі прафесар Каору Ясуі, старшыня Мексіканскага камітэта абароны міру д-р Гальерма Мантанье, які з трыбуны кангрэса зачытаў пасланне былога прэзідэнта Мексікі генерала Ласара Кардэнаса, які пажадаў удзельнікам форума знайсці лепшыя шляхі да раззбраення і міру.

Ранішняе пасяджэнне закончылася прамовай прадстаўніка рэспублікі Малі Мамаду Фадыяла Кейта.

Місіс Жанет Кос, г. Мініяпаліс, ЗША

НЕ ЗДЗІЎЛЯЙЦЕСЯ, паважаная місіс Кос, што нашу прыватную перапіску я сёння выношу на шырокую арэну. Што хачу, каб гэты ліст прачыталі не толькі вы і члены вашай сям'і. Што вельмі хачу, каб мае словы, якія я маю асаблівае права адрасаваць і вам, і ўсім людзям зямлі, прагучалі сёння, у час работы Сусветнага кангрэса за ўсеагульнае раззбраенне і мір. Вы ведаеце, што я такое права маю. Маю яго не толькі таму, што [illegible] вайна [illegible] маю долю [illegible]. Гэта [illegible] жыцця.

Не давялося вам бачыць такое—застацца жыць без рук і без ног. Не прасіце, жыць, не прасіце лічыць дні і ночы, сутак за суткамі. Я—маці, і мне хочацца прытуліць трохгадовую дачку Ніначку і хоць раз у жыцці разам з сынам-падлеткам збегчы з абрыву да ракі, падкінуўшы высока ў неба яго мячык. [illegible] чалавечыя радасці, але я не магу нават марыць пра іх. Вы, місіс Кос, разумееце, што гэта такое? Вы і вашы амерыканскія сяброўкі, мае аднагодкі, можаце вы хоць на хвіліну ў думках апынуцца на маім месцы?!

Я ведаю, што гэта страшныя, жорсткія словы, і не буду ніколі, нават у думках, ставіць вас на сваё месца. Урэшце, свае пакуты цярпела і ваша сям'я. Вы пішаце, што ваш муж быў цяжка паранены ў вайну, што ён доўгі час праляжаў у шпіталі. Вы вельмі любіце свайго мужа, місіс Кос, гэта адчуваецца ў кожным радку вашага ліста, і таму я не стала б напамінаць вам аб яго ранах, аберагаючы вашы пачуцці. Не стала б так адкрыта гаварыць і аб сваім вялікім няшчасці, калі б... не прачытала ў вашым пісьме адзін кароценькі радок. Калі б вы маглі толькі на хвілінку ўбачыць гэты кароценькі радок, калі б вы маглі зараз [illegible]. Вы пісалі: «Мой муж працуе кантралёрам у аддзеле ваеннага забеспячэння на заводзе «Холівел». І далей адразу ж пачалі расказваць, як ён любіць прыроду, захапляецца рыбнай лоўляй і г. д.

Мне не ўдалося пераключыць сваё ўяўленне на рыбак і прыгажосць амерыканскага пейзажу. Я бачыла перад сабой нейкі велізарны мадэрнізаваны цэх. Паволі рухаецца аўтаматычная стужка, а на ёй—гатовая прадукцыя амерыканскага ваеннага завода. Не ведаю дакладна, якая яна, можа, гэта—бомбы, можа, гарматы, а магчыма, што-небудзь з больш новага арсенала [illegible] з маркай «Made in USA». Але мне ўявілася, што гэта снарады для гармат. Ад аднаго снарада да другога пераходзіць чалавек у сінім камбінезоне, нешта аглядае, стукае малаткам па бліскучай паверхні і ставіць свой штамп кантралёра. Штамп азначае: «Гатова да ўжывання». Гэта значыць—гатова знайсці цэль і знішчыць яе. Вы ніколі не задумваліся, місіс Кос, якой яна будзе, гэтая «цэль», калі вечарам памагалі здымаць мужу яго рабочы камбінезон, ад якога ўсё яшчэ патыхала металам і порахам? Ваш муж любіць прыроду, пішаце вы, ён мірны, мяккі чалавек, —нібы гаворыце вы ў сваё апраўданне. Ну, што ж, той самы германскі рабочы, які правяраў аднойчы на ваенным заводзе таксама снарады для гармат (правяраў добрасумленна, магу вас у гэтым запэўніць, місіс Кос, бо адзін з гэтых снарадаў трапіў якраз у мяне), быў таксама, напэўна, добрым сем'янінам і аматарам прыроды.

Вы так многа расказалі мне аб сваёй сям'і, місіс, так многа задалі ў пісьме пытанняў аб маіх дзецях, што наша размова магла б быць бясконцай. Ваш сын Рычард хоча быць доктарам. Ён хутка скончыць каледж і потым паступіць вучыцца ва універсітэт. Я думаю, ваш сын выбраў сабе прафесію ўрача пад вашым уплывам. А вы мне ўяўляецеся жанчынай гуманнай, інтэлігентнай, праўда, даруйце, крышку залішне, чыста па-амерыканску, экзальтаванай. Вы гатовы захапляцца часам самай нязначнай рэччу, з лёгкасцю прымаеце хатнюю мыш за мядзведзя. Адкуль у мяне такое ўяўленне аб вас, запытаецеся? Вы так узрушана расказалі мне ў пісьме аб адной сустрэчы з савецкімі жанчынамі «місіс Масловай з Ленінграда і місіс Сямёнавай з Украіны», што мне стала нават крышку ніякавата. «Мы пілі шампанскае за дружбу і мір, мы так шчыра, так горача размаўлялі, — пішаце вы, — што калі б такія сустрэчы праводзіліся часцей, свету ніколі не пагражала б небяспека». Я веру, што гэтая сустрэча была сапраўды цёплай і карыснай для вас і для савецкіх жанчын. Мы — за сустрэчы розныя і за круглым сталом, і за бакалам шампанскага. Але мы добра ўмеем чытаць газеты, місіс Кос, добра ўмеем лічыць, ведаем, што за саракавым падземным выбухам, зробленым амерыканскім урадам, будуць яшчэ і яшчэ... За адным атамным выбухам у космасе будуць ісці наступныя... Усе сумленныя людзі свету павінны ўзняць голас супраць гэтага.

Не трэба рабіць такі засмучаны твар (я ўяўляю сабе, як вы чытаеце гэтыя радкі, місіс), не трэба гаварыць слоў, якія ніколі не рабілі вам, амерыканцам, гонару—«камуністычная прапаганда», «пагроза» і інш. Ці мне пагражаць вам вайною, місіс Кос, мне, чалавеку, для якога адно толькі гучанне гэтага слова выклікае нясцерпны боль! Але я многія свае надзеі звязваю з сусветным форумам міру, які адкрыўся ўчора ў сталіцы маёй Радзімы. Тое, што вы лічыце «пагрозай», мы лічым суровай перасцярогай усім аматарам пагрэць рукі на катастрофе, якая магла б ахапіць зямны шар.

Плакат мастака Я. ТАРАСА.

МЫ Ў АДКАЗЕ ЗА СУСТРЭЧУ СЫНОЎ!

Зінаіда ТУСНАЛОБАВА,
Герой Савецкага Саюза.

Вы просіце расказаць вам пра майго хлопчыка, што ён любіць, чым захапляецца, які ў яго «вобраз думак і спосаб жыцця». Вы—маці і зразумееце, што пра сына я магла б гаварыць бясконца, хапіла б толькі цярплівасці ў слухачоў. Але стрымаю сябе, скажу як мага карацей. Ён самы звычайны хлопчык, якіх мільёны і ў Маскве, і ў Нью-Йорку, і ў Парыжы, і ў Лондане. Ён любіць футбол і кнігі Жуля Верна, захапляецца прыгодамі Тома Сойера і марыць аб рамантычных падарожжах. Я яшчэ не ведаю, кім ён стане—касманаўтам ці доктарам, рабочым ці вучоным... Але я ведаю толькі адно, ведаю цвёрда і непарушна: хлопчык мой ніколі не стане забойцам. Калі ваш Рычард і мой Валодзя сустрэнуцца, мой сын адкрыта працягне вашаму сыну руку, у ёй не будзе зброі, паверце сэрцу маці.

Не будзе, калі... калі мы з вамі не захочам гэтага, бо не ўсё залежыць ад дзяцей. Вырашыць, якой будзе сустрэча нашых сыноў у будучым, павінны мы з вамі, місіс Кос, руская і амерыканская жанчына, і ўсе тыя, хто ў гэтыя дні заявяць аб волі народаў на кангрэсе ў Маскве, хто будзе гаварыць і ад майго імя і ад вашага, хто будзе дыктаваць і ад майго імя і ад вашага сваю волю ўрадам.

Ёсць яшчэ ў вашым пісьме некалькі радкоў, якія мне не хацелася б абмінуць. Праўда, вы не зусім зразумела выказалі сваю думку, быццам пабаяліся нешта сказаць лішняе. Вы пішаце, што «працуеце ў інтэрнацыянальным цэнтры для замежных студэнтаў», дапамагаеце ім «прыстасавацца да амерыканскага ладу жыцця, пакуль яны знаходзяцца ў Злучаных Штатах». І тут жа зноў, быццам знарок, вы кідаеце кароценькі сказ: «Праўда, мы бяром ад іх больш, чым мы ім даём». Вы ўжо даруйце мне, але ў вас даволі дзіўны спосаб выкладаць свае думкі. Што вы хацелі сказаць гэтымі словамі? Ці не было ў іх прызнання, што той хвалены лад жыцця, які вы дэманструеце «наіўным чужаземцам», на паверку выходзіць не такім ужо каштоўным і павучальным для іншых. Няўжо, нарэшце, і вы, самаўпэўненыя і задаволеныя «сярэднія амерыканцы», пачалі разумець праўду? У такім разе віншую вас ад душы і тым больш пачынаю спадзявацца і верыць. Верыць у сілу і волю амерыканскага народа, у вас асабіста, місіс Кос.

Я канчаю пісьмо да вас, мая амерыканская карэспандэнтка, як вы назвалі сябе. Але не чакайце, што апошнія радкі майго пісьма будуць заклікамі і, з вашага пункту гледжання, «прапагандысцкімі» пагрозамі. Усё, што мне хацелася сказаць пра вайну, мір, пра сябе і сваіх дзяцей, пра вас і вашага мужа—ветэрана вайны і кантралёра ваеннага завода, я сказала. Не ведаю, ці зразумелі вы мяне, ці адчулі ўсё, што адбывалася ў мяне на душы, калі я чытала вашы радкі, поўныя прыязні да мяне і спачування майму гору. Праўда, спачуванне заменіце лепш гневам. Гневам супраць тых, хто прабуе падрыхтаваць нашым дзецям лёс яшчэ больш страшэнны, чым мой.

А пісьмо сваё я закончу размовай аб музыцы. Так, аб музыцы, не здзіўляйцеся, місіс Кос. Вы мімаходзь успомнілі, што любіце рускіх кампазітараў Чайкоўскага і Пракоф'ева, і спыталі ў мяне, ці ведаюць у нашай краіне «славутага амерыканскага піяніста Вана Кліберна»? Мілая місіс Кос! На якой жа планеце вы знаходзіцеся? Няўжо мы, савецкія людзі, уяўляемся вам гэткімі дзікунамі і невукамі? Няўжо вы нічога не ведаеце аб нашай краіне, аб людзях, якія нясуць свету не толькі веліч новых ідэй, а і геніяльныя адкрыцці навукі, культуры і прыгажосць новага грамадства? У такім выпадку—прыміце спачуванне ад мяне.

г. Полацк.

НЕЎМІРУЧАЕ СЛОВА КУПАЛЫ

Урачысты вечар у Мінску, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння народнага паэта БССР Янкі Купалы

Імя народнага паэта Беларусі Янкі Купалы шырока вядома не толькі ў нашай рэспубліцы, але і ва ўсёй Савецкай краіне і за рубяжом. Сваімі творамі ён зрабіў вялікі ўклад у скарбніцу ідэйна-мастацкіх каштоўнасцей савецкага народа.

Лепшыя традыцыі рускай і беларускай рэвалюцыйна-дэмакратычнай паэзіі мінулага стагоддзя ўбірала ў сябе купалаўская творчасць. Яна ўзбагачалася народнай мудрасцю і перадавымі ідэямі свайго часу. Рускія рэвалюцыйна-дэмакратычныя пісьменнікі былі першымі натхніцелямі музы Янкі Купалы. Ідэі Чарнышэўскага аб высокім грамадскім прызванні паэзіі глыбока натхнілі Купалу. Ён зразумеў, што задача паэзіі—верна служыць народу. У самыя змрочныя гады разгулу рэакцыі, якая настала пасля рэвалюцыйнай буры 1905—1907 гадоў, Купала выступаў як паэт-грамадзянін, паэт-трыбун і барацьбіт.

З мая 1907 года вершы Купалы пачалі рэгулярна з'яўляцца на старонках газеты «Наша ніва». Яны былі настолькі актуальнымі для свайго часу, што імя паэта хутка набыло шырокую папулярнасць сярод народных мас.

У 1908 годзе ў Пецярбургу выйшаў першы зборнік твораў Янкі Купалы «Жалейка». Ён сведчыў аб прыходзе ў літаратуру маладога таленавітага паэта. Але не да спадобы прыйшоўся яго голас царскім уладам. Зборнік вершаў быў двойчы канфіскаваны: першы раз па распараджэнню Пецярбургскага камітэта па справах друку, а другі—па прапанове віленскай адміністрацыі.

Паэт многа пісаў аб цяжкай, знясільваючай працы сялян, аб іх бяспраўі і беспрасветным жыцці, клікаў на барацьбу за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне.

Кастрычніцкая рэвалюцыя паклала пачатак новаму, вялікаму этапу ў творчасці Янкі Купалы. Паэт крок за крокам паказвае нараджэнне новага свету. Ён бачыў, што вялікі Ленін, мудрая Камуністычная партыя прывялa народы нашай Айчыны да перамогі Кастрычніка. Пад зоркай Савецкай улады, у брацкай садружнасці і пры велізарнай бескарыслівай дапамозе вялікага рускага народа і ўсіх народаў Савецкай краіны беларускі народ здабыў сапраўдную свабоду і незалежнасць, дабіўся небывалых перамог у развіцці эканомікі, росквіце нацыянальнай па форме, сацыялістычнай па зместу культуры.

І калі на нашу Радзіму вераломна напалі гітлераўскія полчышчы, Янка Купала, як салдат вялікай арміі абаронцаў заваёў Кастрычніка, клікаў народ да мужнасці, стойкасці, да помсты за стаптаныя нівы, за разбураныя гарады, за забітых жанчын, старых і дзяцей. Набатам гучалі яго словы, якія клікалі на барацьбу з фашызмам.

Купала верыў у сілы савецкага народа, у яго перамогу над ворагам. У самыя цяжкія для нашай Радзімы дні ён пісаў, што савецкая зямля будзе ачышчана ад гітлераўскіх банд, народ залечыць раны вайны і будзе працягваць будаваць новае, шчаслівае жыццё. Паэт не дажыў да слаўнай перамогі. Яго жыццё трагічна абарвалася летам 1942 года. Але вобраз Янкі Купалы гэтак жа, як і яго творчасць, жыве і вечна будзе жыць у народзе.

Васьмідзесяцігоддзе з дня нараджэння Янкі Купалы шырока адзначана ў рэспубліцы. Памятнай даце быў прысвечаны ўрачысты вечар, што адбыўся 5 ліпеня ў Беларускім дзяржаўным Акадэмічным тэатры, які носіць імя паэта.

Да 19 гадзін глядзельную залу запоўнілі наватары прамысловых прадпрыемстваў і будоўляў горада, пісьменнікі, дзеячы навукі, культуры і мастацтва, воіны Савецкай Арміі.

Цёпла сустракаюць прысутныя з'яўленне ў прэзідыуме Старшыні Савета Міністраў БССР Ц. Я. Кісялёва, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР В. І. Казлова, сакратароў ЦК КПБ Ф. А. Сурганава, В. Ф. Шауры, намеснікаў Старшыні Савета Міністраў БССР А. І. Золава, І. Ф. Клімава, старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР народнага паэта Беларусі П. У. Броўкі, народных пісьменнікаў К. К. Крапівы, М. Ц. Лынькова, пісьменнікаў—І. П. Шамякіна, П. Ф. Глебкі, Максіма Танка, сёстраў Купалы Л. Д. Рамаgоўскай і М. Д. Аблачынскай, народных артыстаў СССР Л. П. Александроўскай, Р. Р. Шырмы, гасцей з зарубежных сацыялістычных краін—пісьменнікаў Ежы Путрамента (ПНР), Іосіфа Рыбака (ЧССР), паэтаў Ламара (Лалю Марыёнава) і Найдзена Вылчава (НРБ), гасцей з брацкіх савецкіх рэспублік Ул. Ф. Піменава, С. К. Дараняна, М. Ф. Мусіенкі, М. І. Камісаравай, П. С. Кабзарэўскага, М. А. Стэльмаха, С. А. Крыжаноўскага, М. В. Гарбачова, Е. Н. Букава, А. П. Жукаускаса, Веяна Андрыса (Калнача Даната Герасімавіча), Г. С. Севунца, З. Ш. Нурутдзінава (Закі Нуры), З. Р. Фатхуліна, Н. Ф. Ільбекава, Ана Кавусава, Т. А. Эюбава, М. В. Хонінава і іншых.

У сваім уступным слове народны пісьменнік Беларусі Кандрат Крапіва гаворыць, што 80 гадоў таму назад у доме беззямельнага беларускага селяніна нарадзіўся чалавек, якому суджана было стаць гордасцю беларускай літаратуры, выразнікам дум і спадзяванняў свайго народа. Перад тым, як стаць на барацьбу за лепшую народную долю, будучы паэт пазнаў горкую долю працоўнага чалавека на сваім жыццёвым вопыце.

Кандрат Крапіва расказвае аб жыццёвым і творчым шляху паэта.

Дарэвалюцыйная паэзія Купалы—гэта згустак болю і крыўды за працоўны народ, гарачы заклік на барацьбу за свабоду.

Далей Кандрат Крапіва гаворыць аб росквіце таленту Купалы ў паслякастрычніцкі перыяд. Тэма шчасця па-ранейшаму займае асноўнае месца ў яго творчасці. Шчасце, якое было марай, стала рэальнасцю. Замест песень жалю і пакут загучалі песні шчасця, гімны стваральнай працы. Паэт услаўляе веліч спраў савецкіх людзей, мудрасць роднай Камуністычнай партыі.

У савецкі перыяд паэзія Купалы пашырылася далёка за межы Беларусі. Сам паэт адчувае сябе сынам і гарачым патрыётам не толькі Беларусі, беларускага народа, але і ўсёй Савецкай краіны. Усё большае месца ў яго творчасці займае дружба народаў.

Разам з мільёнамі чытачоў за межамі нашай рэспублікі, разам з іншымі народамі нашай краіны, гаворыць у заключэнне прамоўца, беларускі народ ушаноўвае памяць свайго вялікага паэта, глыбока ўдзячны яму за ўсё добрае, што ён зрабіў для народа, за яго неўміручыя творы, за вялікі ўклад у развіццё беларускай і ўсёй савецкай літаратуры.

Вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння народнага паэта БССР Янкі Купалы, аб'яўляецца адкрытым. Бурнай авацыяй сустракаюць прысутныя прапанову аб выбранні ганаровага прэзідыума ў саставе Прэзідыума ЦК КПСС на чале з таварышам М. С. Хрушчовым.

Слова для даклада аб жыцці і творчасці Янкі Купалы атрымлівае акадэмік Акадэміі навук БССР пісьменнік П. Ф. Глебка.

У гісторыі беларускага народа, гаворыць дакладчык, ёсць нямала цудоўных імёнаў, якія з'яўляюцца нашай нацыянальнай гордасцю і славай. Аднак заўсёды з асаблівай гордасцю і першым сярод гэтых імёнаў мы называем перад цэлым светам імя слаўнага сына нашага народа Янкі Купалы. І гэта не выпадкова. Янка Купала ўвасобіў у сваім мастацкім слове шматграннае аблічча Беларусі ў самы бурны і самы велічны перыяд яе гісторыі. Ён з'явіўся першым вялікім паэтам нашай краіны, які дастойна ўславіў і гераічную вызваленчую барацьбу народа, і яго тытанічную стваральную працу ў будаўніцтве новага чалавечага грамадства. Яго творчасць побач з творчасцю другога выдатнага класіка нашай літаратуры Я. Коласа з'яўляецца адной з самых бліскучых старонак беларускай культуры і складае эпоху ў мастацкім развіцці нашага народа.

Прыход Янкі Купалы ў беларус-

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Наведанне літаратарамі вёскі Вязынка

Раніцай 6 ліпеня пісьменнікі брацкіх савецкіх рэспублік, а таксама зарубежныя госці, якія знаходзяцца ў Мінску ў сувязі са святкаваннем 80-годдзя з дня нараджэння народнага паэта БССР Янкі Купалы, зрабілі паездку на радзіму паэта ў вёску Вязынка.

Землякі Янкі Купалы, а таксама жыхары навакольных сёл — хлебаробы размешчанага тут саўгаса «Радашковіцкі» Маладзечанскага раёна цёпла сустрэлі гасцей. Па традыцыйнаму звычаю яны паднеслі ім хлеб-соль. Прымаючы падарунак, вядомы балгарскі паэт Ламар (Лалю Марыёнаў) падзякаваў за сардэчны прыём.

Сакратар парткома саўгаса «Радашковіцкі» А. В. Раманаў ад імя калектыву вітаў прыбыўшых на радзіму Я. Купалы пісьменнікаў і паэтаў. Піянеры паднеслі ім букеты кветак.

Затым госці агледзелі экспанаты Дома-музея народнага паэта БССР Янкі Купалы.

(БЕЛТА).

У Беларускім інстытуце механізацыі сельскай гаспадаркі павышае сваю кваліфікацыю група механізатараў сельскай гаспадаркі з Егіпта.
На здымку: механізатары сельскай гаспадаркі з Егіпта на занятках па вывучэнню трактара. Заняткі вядзе дацэнт кафедры трактараў Зм. Каралькоў.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА. (БЕЛТА).

ВЁСЦЫ—ЭСТЭТЫЧНЫЯ ВЕДЫ

Чытаючы артыкул таварыша Б. Клейна «Народны універсітэт — гэта наш клопат», я не ставіў пад сумненне тых поспехаў, якія дасягнуты універсітэтамі культуры Гродзеншчыны. Але вось з прапанаванай у названым артыкуле «тэорыяй» развіцця народных універсітэтаў у сельскай мясцовасці, на маю думку, нельга згадзіцца.

Б. Клейн лічыць, што ў гарадах, дзе сканцэнтраваны навуковыя і культурныя ўстановы, можна стварыць народныя універсітэты з шырокай праграмай лекцый-канцэртаў, праглядаў спектакляў, выставак, а што датычыцца калгасаў і саўгасаў, то ў іх «найбольш мэтазгодным з'яўляецца тып універсітэта перадавога сельскагаспадарчага вопыту». Эстэтычнае ж выхаванне сельскага насельніцтва Б. Клейн дапускае «...з улікам магчымасцей».

Як бачыце, усё вельмі проста. Змяніў сціплую назву «школа перадавога вопыту» на гучную—«універсітэт перадавога сельскагаспадарчага вопыту» і задача вырашана. У зводках расце лік народных універсітэтаў, а змест іх работы на другарадным плане. Народныя універсітэты ўсюды павінны апраўдваць сваё прызначэнне перш за ўсё па змесце работы. Справа не ў тым, каб сабраць існуючыя формы ідэалагічнай і культурна-выхаваўчай работы пад новую шыльду. Гурткі, школы, лекторыі не страцілі сваёй каштоўнасці і ў нашы дні. А народныя універсітэты — гэта новыя самадзейныя арганізацыі, створаныя ў імя адзінай мэты—садзейнічаць павышэнню агульнай культуры савецкіх людзей, дапамагчы ім папоўніць свае веды па марксісцка-ленінскай эстэтыцы, літаратуры і мастацтву, навуцы і тэхніцы. З гэтага пункту гледжання зыходзіла і наша партыя, сцвярджаючы ў Праграме, што ў перыяд разгорнутага будаўніцтва камунізма будзе забяспечана шырокае развіццё народных універсітэтаў побач з іншымі самадзейнымі арганізацыямі культуры. Вось чаму шляхі далейшага развіцця народных універсітэтаў у сельскай мясцовасці трэба разглядаць з улікам іх асноўнага прызначэння, нягледзячы на некалькі абмежаваныя магчымасці.

Бясспрэчна, справы народных універсітэтаў у калгасах і саўгасах патрабуюць значных намаганняў і штодзённых клопатаў з боку адпаведных рэспубліканскага і абласных Саветаў, кіраўнікоў культурных устаноў і партыйных органаў. Неабходныя ўмовы для іх паспяховай дзейнасці могуць быць створаны ўсюды. Па-першае, праграмы для сельскіх народных універсітэтаў культуры трэба мець агульныя, што дасць магчымасць выпрацаваць стройную сістэму эстэтычнага выхавання. Па-другое, гэтыя праграмы неабходна складаць з улікам існуючага культурнага ўзроўню сельскага насельніцтва, які пакуль што ніжэйшы за гарадскі. У першую частку праграм мэтазгодна ўвесці элементарныя пытанні эстэтыкі, такія, як культура паводзін, адзення, быту, вытворчасці і іншыя. Неабходна таксама для першага года навучання ўключыць больш простыя пытанні літаратуры і мастацтва. Па такіх праграмах заняткі ў сельскіх народных універсітэтах паспяхова змогуць праводзіць настаўнікі і іншыя прадстаўнікі сельскай інтэлігенцыі.

Па больш складаных пытаннях эстэтыкі, літаратуры, мастацтва для выкладчыкаў неабходна праводзіць семінары, наладжваць кансультацыі, што можна заўсёды зрабіць з прыцягненнем спецыялістаў з абласнога цэнтра і Мінска.

Разлічваць на тое, каб усе заняткі ў сельскіх народных універсітэтах праводзілі дзеячы літаратуры і мастацтва.

У 1960 годзе пачаў працаваць універсітэт культуры ў Прысынкаўскім сельскім клубе нашага раёна. Перад яго слухачамі выступілі народны пісьменнік Беларусі Кандрат Крапіва, пісьменнікі Алесь Якімовіч, Адам Русак, Анатоль Астрэйка, Алесь Махнач і іншыя. Слухачы вывучалі беларускую літаратуру, лепшыя творы пісьменнікаў рэспублікі. А вось руская літаратура і літаратура народаў СССР засталася неяк у баку. Па тэатральнаму мастацтву лекцыі чыталі артысты Б. Платонаў, З. Стома і іншыя. Шырока асвятляліся пытанні жывапісу, хаця заняткі і праводзілі мясцовыя таварышы. У клубе была зроблена выстаўка рэпрадукцый карцін класікаў рускага і савецкага жывапісу. Цікава праходзілі заняткі і па музыцы.

Мінскі абласны Дом палітычнай асветы арганізаваў завочную падрыхтоўку выкладчыкаў асноў марксісцка-ленінскай эстэтыкі. Гэта справа вельмі добрая. Але пакуль што трэба больш актыўна памагаць універсітэтам культуры на вёсцы, не звяртаючы асаблівай увагі на «штатныя адзінкі» і іншыя «цяжкасці».

Вядома, што з поспехам праходзяць заняткі, калі яны добра ілюстраваны. Цяжка, напрыклад, пазнаёміць слухачоў з творамі музыкі, харэаграфіі, жывапісу без практычнага іх выканання, паказу. У гэтым выпадку канцэртныя брыгады або выстаўкі-перасоўкі вельмі патрэбныя. Выдатную ілюстрацыю любых заняткаў з поспехам можа забяспечыць кіно. Неабходна ствараць кінафільмы пэўнай праграмы. Напрыклад, кінафільм аб савецкай паэзіі. Такія фільмы могуць быць створаны па ўсіх відах мастацтва і літаратуры. Трэба агаварыцца, што падобныя фільмы ўжо ёсць, але іх вельмі мала ў канторах кінапракату.

Цяжка яшчэ набыць ілюстраваныя альбомы твораў жывапісу. Іх мала, ды і рэпрадукцыі вельмі дарагія. Трэба выпускаць больш танных рэпрадукцый карцін класікаў рускага і савецкага мастацтва. Яны і ў быту з поспехам заменяць розныя вырабы халтуры ад мастацтва, што будзе садзейнічаць выхаванню добрага мастацкага густу ў насельніцтва. Нам патрэбны папулярныя кнігі па ўсіх галінах мастацтва.

Безумоўна, уся работа павінна быць цэнтралізавана. Узначаліць яе могуць Міністэрства культуры, абласныя ўпраўленні культуры, абласныя ўпраўленні і саветы па рабоце народных універсітэтаў.

Ул. ГАНКОВІЧ,
загадчык Уздзенскага раённага аддзела культуры.

НЕЎМІРУЧАЕ СЛОВА КУПАЛЫ

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.].

кую літаратуру быў падрыхтаваны бурным грамадскім развіццём таго часу. Рэвалюцыя 1905—1907 гг. узняла да свядомай рэвалюцыйнай творчасці самыя шырокія масы народа. На барацьбу з царызмам выступілі ў саюзе з пралетарыятам і пад кіраўніцтвам яго партыі сялянства і заняволеныя народы Расіі. У ходзе гэтай рэвалюцыі абудзілася і вырасла класавая і нацыянальная самасвядомасць і беларускіх працоўных мас. Яны шукалі свайго трыбуна, выразніка іх запаветных дум і спадзяванняў. Выхадзец з асяроддзя беззямельнага сялянства, Янка Купала глыбока разумеў гэтыя думы і спадзяванні і валодаў непаўторным талентам, каб стаць іх вяшчальнікам.

Вялікі і складаны жыццёвы і творчы шлях прайшоў Янка Купала. Але ад першага верша «Мужык», апублікаванага ў 1905 годзе, і да апошняй незакончанай паэмы «Дзесяць асінавых колляў», над якой паэт працаваў перад смерцю, на працягу ўсёй сваёй творчасці ён застаўся верным сваёй прысязе, сваім ідэалам барацьбіта за волю і шчасце народа. На ўвесь голас заявіў у сваіх дарэвалюцыйных творах аб тых патрабаваннях і стаў выразнікам тых ідэалаў, якія выставіла рэвалюцыйнае сялянства ў перыяд першай рускай рэвалюцыі. І як прадстаўнік гэтай часткі шырокіх народных мас, як прадстаўнік рэвалюцыйнага нацыянальна-вызваленчага руху. Янка Купала зблізіўся ў сваіх поглядах з пралетарыятам, выступаючы трыбунам рэвалюцыйна-дэмакратычных мас народа і выразнікам пратэсту прыгнечаных нацый царскай Расіі.

З'яўляючыся глыбокім адлюстраваннем жыцця таго часу, той праўды, якую шукаў і за якую змагаўся народ на барыкадах, — вершы Я. Купалы набылі велізарнае грамадскае гучанне, паміж радкамі, у якіх апісвалася галеча і няволя беларускага селяніна, на ўсю краіну прагрымеў магутны і грозны голас «Што чалавек я, хоць мужык».

Янка Купала праўдзіва адлюстраваў сацыяльныя ўмовы жыцця беларускіх народных мас пад прыгнётам цара, памешчыкаў і капіталістаў. Асноўнай тэмай яго творчасці ў дарэвалюцыйныя гады было жыццё селяніна, яго праца, быт і барацьба. Паказу дарэвалюцыйнай беларускай вёскі з яе галечай і невыказным горам, з беззямеллем і шматлікімі падаткамі, з самаўпраўствам памешчыкаў і царскіх чыноўнікаў, Купала прысвяціў такія выдатныя вершы, як «Мужык», «З песень беззямельнага», «Для куска хлеба», «З песень мужычых» і шмат іншых. Паэт выступае не як бясстрасны бытапісец, а як гнеўны выкрывальнік сацыяльнага зла. Ён глыбока раскрывае непрымірымасць інтарэсаў самадзяржаўя і народа, эксплуататараў і працоўных і, як сапраўдны выразнік запаветных дум народа, нязменна падкрэслівае, што выхад з сацыяльнага заняволення можна знайсці толькі ў рэвалюцыйных пераўтварэннях рэчаіснасці, у знішчэнні самадзяржаўя. Заклікаючы да паўстання, услаўляючы барацьбу супраць царызму, паэт клікаў працоўных Расіі да яднання, праслаўляў згуртаванасць народаў у іх вызваленчай барацьбе. Асабліва моцна гучыць гэты заклік у вершы «Там». Звяртаючыся да беларускага народа, Я. Купала заклікае яго выступіць на дапамогу працоўным Расіі ў іх бясстрашнай рэвалюцыйнай барацьбе.

У яднанні працоўных усіх нацыянальнасцей Расіі Купала бачыў адзіны шлях да сацыяльнага і нацыянальнага вызвалення свайго роднага народа. І калі паэт выказваў у сваіх творах нацыянальныя патрабаванні, яны заўсёды былі цесна звязаны ў яго з патрабаваннямі зямлі і свабоды.

Заклік да рэвалюцыйнай барацьбы, да паўстання за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне моцна і грозна гучыць ва ўсёй дарэвалюцыйнай грамадска-палітычнай лірыцы Янкі Купалы.

Глыбокі аптымізм, усведамленне сваёй духоўнай незалежнасці, народжаныя гарачай свабодалюбнасцю народа, давалі Купалу тую нязгасную страсць, з якой ён і ў чорныя дні рэакцыі смела абуджаў і ажыўляў непакорны дух народа. У яго марах Беларусь паўставала іншай — не заняволенай жабрачкай, а свабоднай, багатай і светлай краінай з вызваленым і шчаслівым народам.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя ажыццявіла мары паэта. Яна прынесла беларускаму народу вызваленне ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту.

Дакладчык гаворыць аб творчасці паэта ў гады першых пяцігодак, аб яго палымяных словах, якія накіраваны да савецкіх людзей і заклікаюць да самаадданай працы на карысць любімай Радзімы. І з якой гордасцю і любоўю ў зборніку «Безназоўнае» Купала пісаў аб сваім народзе, які выйшаў на шырокую дарогу новага жыцця. Зборнік «Безназоўнае», гаворыць дакладчык, Якуб Колас назваў мостам, па якім Купала пераходзіў ад старой эпохі да новай.

Гады сацыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне, працягвае тав. Глебка, з'явіліся гадамі найбольш высокага росквіту таленту Купалы, яго цудоўнай сацыялістычнай лірыкі. Калі да Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі Янка Купала быў пераважна паэтам сялянскай тэмы, то ў савецкія гады ён усё часцей і часцей звяртаецца і да рабочай тэматыкі.

Янка Купала горача адгукаўся сваімі цёплымі, задушэўнымі песнямі на кожную грамадскую падзею ў жыцці народа. Калектывізацыя сельскай гаспадаркі, якая карэнным чынам мяняла аблічча беларускай вёскі, ужо ў самыя першыя гады свайго развіцця знайшла высокамастацкае адлюстраванне ў такіх выключна моцных і глыбокіх вершах Купалы, як «Сыходзіш, вёска, з яснай явы», «Лён» і інш.

У зачатках калектыўнай працы Янка Купала з празорлівасцю вялікага паэта ўбачыў тыя небывалыя перамены, якія несла вёсцы калектывізацыя, і паказаў іх пераканаўча і ярка. Ён прысвяціў новай калгаснай вёсцы, яе людзям, іх рабоце і адпачынку не адзін свой твор. У гэтых адносінах асабліва паказальнай з'яўляецца паэма «Над ракой Арэсай», у якой паэт услаўляе радасць разняволенай працы і з уласцівай яму шырынёй і глыбінёй паказвае новыя ўзаемаадносіны паміж людзьмі, новае савецкае аблічча беларускай вёскі.

Горача любячы, нястомна праслаўляючы росквіт роднай Беларусі, Янка Купала быў натхнёным песняром вялікай дружбы народаў, разумеючы яе як аснову і непераможную сілу Савецкай дзяржавы.

Вобраз Радзімы ў паслякастрычніцкіх вершах Купалы паўстае перад намі як вобраз багатай індустрыяльна-калгаснай краіны, навечна аб'яднанай непарушнай брацкай дружбай у адзіным Савецкім Саюзе. З'яўляючыся палымяным песняром гэтай многанацыянальнай Радзімы, паэт кожны дзень жыў яе клопатамі і інтарэсамі. Ён выступаў нястомным барацьбітом супраць фашызму і вайны за мір.

Дакладчык гаворыць, што паэт з вялікай радасцю сустрэў у 1939 годзе вестку аб вызваленні Заходняй Беларусі і ўз'яднанні яе ў адзінай Беларускай Савецкай дзяржаве. Гэтай незабыўнай падзеі ў гісторыі беларускага народа ён прысвяціў рад вершаў.

З імем партыі, заклікаючы цясней згуртавацца вакол яе неперажнага ленінскага сцяга, пісаў Купала ў грозны суровы час свае апошнія творы. У вершах, поўных гневу і нянавісці да нямецкіх фашыстаў, паэт заклікаў народ да зброі, бязлітаснай барацьбы з захопнікамі. Радкі паэта, прысвечаныя беларускім мсціўцам, абышлі ўсе партызанскія атрады Беларусі, натхняючы народ у яго свяшчэннай барацьбе за сваю Радзіму.

Творчасць Янкі Купалы, гаворыць у заключэнне дакладчык, гэта мастацкая гісторыя нашага народа, паэзія шырокіх грамадскіх матываў і перажыванняў, лірыка вялікай душы і сэрца. У цэнтры яе заўсёды стаіць чалавек працы: ён глыбока ўсведамляе сваю чалавечую годнасць, ён высакародны і працавіты, ён прасякнут любоўю да свабоды і Радзімы і ў імя іх гатоў на любыя подзвігі.

Паэзія Янкі Купалы прасякнута глыбокай партыйнасцю і народнасцю, чалавекалюбствам, сапраўдным сацыялістычным гуманізмам. Яна насычана жывымі сокамі роднай зямлі. Яна шматгранная, як рэчаіснасць, і глыбокая, як мудрасць народа. Будучы праўдзівым і яскравым адлюстраваннем свайго часу, яна пераклікаецца з нашымі днямі і нашай будучыняй і, як усякае сапраўднае мастацтва, не старэе і не памірае, а прыносіць асалоду і радасць усё новым і новым пакаленням. І сапраўды, як актуальна і свежа гучаць і сёння, у перыяд разгорнутага будаўніцтва камунізма, купалаўскія радкі, напісаныя шмат гадоў таму назад:

> З Масквы, з Крамля хадою
> ўдумнай,
> Усенароднай, чалавечай,
> Праз поле, поплавы, буруны,
> Ідзе, таварышы, камуна
>
> На свеце шчасце ўвекавечыць.

Ад імя праўлення Саюза пісьменнікаў СССР і Саюза пісьменнікаў Украінскай ССР на вечары выступіў пісьменнік лаўрэат Ленінскай прэміі М. А. Стэльмах.

З прамовамі на вечары выступілі прадстаўнікі Саюзаў пісьменнікаў Польскай Народнай Рэспублікі — Ежы Путрамент, Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі — Іосіф Рыбак, Народнай Рэспублікі Балгарыі — Ламар (Лалю Марыёнаў).

Ад імя пісьменнікаў брацкіх саюзных рэспублік выступілі: М. І. Камісарава (Ленінград), З. Р. Фатхулін (Узбекістан), Т. А. Эюбаў (Азербайджан), А. П. Жукаускас (Літва), Е. Н. Букаў (Малдавія), Веян Андрыс (Калнач Данат Герасімавіч) (Латвія), Г. С. Севунц (Арменія), Ана Кавусаў (Туркменія), Закі Нуры (Татарская АССР), Н. Ф. Ільбекаў (Чувашская АССР), М. В. Хонінаў (Калмыцкая АССР), С. К. Даранян (Масква).

Прамоўцы гаварылі аб папулярнасці твораў Янкі Купалы, аб вялікай дружбе брацкіх літаратур, аб'яднаных велічнымі ідэямі будаўніцтва камунізма.

Пасля ўрачыстай часткі ўдзельнікі вечара прагледзелі спектакль па п'есе Янкі Купалы «Паўлінка».

(БЕЛТА).

Еўдакія ЛОСЬ

КУПАЛАВЫ СЁСТРЫ

Пабачце сясцёр Купалы—
Дзвюх пасівелых галубак.
Пабачце сясцёр Купалы —
Першых ягоных любак!

Пабачце жанчын шчаслівых,
Што мылі яму кашулі
І што ля дубоў шумлівых
Радок яго першы чулі!

Пабачце—і зберажыце
У сэрцах вобліках
светласць,
Дзецям сваім раскажыце
Пра іх дарагую ветласць.

Як верш не сціхае ў сэрцы,
Так боль не сціхае востры...
З хвіліны братавай смерці
Плачуць Купалавы сёстры...

І свет, для дабра не вузкі,
З імі бядуе над стратай,
І кожны юнак беларускі
Рады быць іхнім братам.

У ВЯЗЫНЦЫ

Прыйшлі сябры
ў купалаўскі музей,
Прыйшоў балгарын,
і паляк, і чэх.
І чуецца з расчыненых
дзвярэй
Іх ціхі гоман, іх шчаслівы
смех.

Прыйшлі паэты ў дом
каля дубоў,
Равеснікі сівыя песняра, —
І вершы, дзе да роднага
любоў,
Цікаўныя пачулі аж з двара.

Прыйшлі малыя ў дом яго
стары —
Запахлі кветкі, Янкавы
сябры...

Закладка помніка выдатнаму беларускаму песняру Янку Купалу ў парку імя народнага паэта. Мінск, 5 ліпеня 1962 года.

Фота Ул. КІТАСА і Ул. ДАГАЕВА.

ВЯЛІКАМУ ПЕСНЯРУ

У Мінску 5 ліпеня ў маляўнічым парку, які носіць імя народнага паэта БССР Янкі Купалы, сабраліся прадстаўнікі калектываў прадпрыемстваў і будоўляў, навучальных і іншых устаноў, пісьменнікі, вучоныя, артысты, мастакі, кампазітары, партыйныя, савецкія, прафсаюзныя і камсамольскія работнікі, а таксама пісьменнікі брацкіх савецкіх рэспублік і зарубежныя госці, якія прыбылі на святкаванне 80-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы.

Агульнагарадскі мітынг працоўных, прысвечаны закладцы помніка народнаму паэту БССР Я. Купалу, кароткім уступным словам адкрыў старшыня выканкома Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных В. І. Шарапаў.

Ад імя ЦК КПБ і ўрада рэспублікі з прамовай выступіў сакратар ЦК Кампартыі Беларусі В. Ф. Шаура.

— Сёння мы, — гаворыць ён, — адзначаем 80-годдзе з дня нараджэння нашага дарагога Янкі Купалы, народнага паэта Беларусі, выдатнага мастака слова, адданага патрыёта Савецкай Радзімы, палымянага барацьбіта за свабоду і шчасце народа.

Янка Купала горача любіў сваю Радзіму, свой народ. Увесь свой яркі талент, усе свае творчыя сілы, увесь агонь сваёй душы ён аддаў савецкаму народу, сацыялістычнай Радзіме, Камуністычнай партыі.

Творчасцю Янкі Купалы і Якуба Коласа — заснавальнікаў беларускай літаратуры — былі закладзены трывалыя асновы для развіцця сучаснай літаратурнай беларускай мовы. Паэзія Янкі Купалы, як і паэзія Якуба Коласа, стала не толькі нацыянальнай гордасцю, здабыткам беларускага народа, але і залатой старонкай у скарбніцы літаратуры народаў Савецкага Саюза, а таксама сусветнай літаратуры.

Яна была і заўсёды будзе сучаснай, бо нясе неўміручыя ідэі дружбы паміж народамі, гуманізм, любоў да людзей, да міру, шчасця і свабоды.

Закладваючы сёння помнік народнаму паэту Янку Купалу, мы, савецкія людзі, тым самым яшчэ раз выказваем сваю высокую павагу і шчырую падзяку вялікаму грамадзяніну, выдатнаму беларускаму асветніку Янку Купалу, неўміручыя песні якога служылі і служаць высакароднай мэце савецкіх людзей — пабудове камуністычнага грамадства.

Сталявар Мінскага трактарнага завода І. І. Радзюкевіч, які выступіў затым ад імя працоўных горада, сказаў:

— Цяжка знайсці ў нашай краіне чалавека, які не ведаў бы імя Янкі Купалы. Яго заслужана называюць песняром нашай Радзімы. З творамі Янкі Купалы мы знаёміліся ў школьныя гады, і яны разам з намі ідуць у нашым жыцці.

Творы Янкі Купалы вучаць нас яшчэ лепш працаваць на карысць Радзімы, умацоўваць яе магутнасць і ненавідзець яе ворагаў. Народны пясняр марыў бачыць сваю Радзіму індустрыяльнай, багатай. Такой яна стала сёння.

Мы, рабочыя, прыкладзём усе свае сілы для таго, каб зрабіць нашу Савецкую Айчыну яшчэ больш магутнай, яшчэ больш цудоўнай.

Ад імя Саюза пісьменнікаў Беларусі з прамовай на мітынгу выступіў народны пісьменнік БССР М. Ц. Лынькоў.

— Мы закладваем помнік, — гаворыць ён, — аднаму з самых выдатных сыноў беларускага народа. Многа думак узнікае ў сувязі з гэтай падзеяй. І адна з іх — самая неспакойная: Янкі Купалы няма сярод нас, з яго заўсёды імклівай думкай, з ясным позіркам уважлівых вачэй, з чулым сэрцам, якому такія блізкія, так зразумелыя былі ўсе радасці чалавека, яго сум і боль; з яго смелым узлётам творчага розуму, яго імкненнямі, яго надзеямі, яго любоўю і нянавісцю.

Любімаму паэту народа не прыйшлося ўбачыць наш сённяшні Мінск у небывалым разбегу яго кварталаў і вуліц, у імклівым узлёце яго палацаў, у зялёным шапаценні яго новых алей, а галоўнае — у працоўным рытме яго шматлікіх заводаў і фабрык, у шчаслівых усмешках дзяцей.

Мы закладваем помнік паэту, як выражэнне нашай павагі да яго, як сімвал бязмежнай любві савецкіх людзей да свайго любімага песняра. Закладваючы помнік паэту, мы не забываем аб другім помніку, нерукатворным, які сваёй паэтычнай творчасцю стварыў сам паэт, помнік, да якога ніколі не зарасце народная сцежка. І гэты помнік мацнейшы за сталь і граніт. Ён вечны і неўміручы, як вечны і неўміручы народ.

Няхай помнік паэту будзе сведчаннем невычарпальнай любві народа да свайго адданага сына і слаўнага песняра.

Слава неўміручаму слову паэта!

Студэнтка Мінскага педагагічнага інстытута Тамара Дубовік, якая выступіла ад імя моладзі горада, сказала:

— Мы з дзяцінства зжыліся з пранікнёным і мудрым словам Янкі Купалы. Ён любіў і паважаў моладзь — будучыню народа. Да нас, маладога пакалення Савецкай Айчыны, на якое гісторыя ўсклала ганаровую задачу будаўніцтва камуністычнага грамадства, накіроўваў народны пясняр свой голас. Ён заклікаў нас працаваць для светлай будучыні, тварыць і змагацца за перамогу камунізма.

Мы, моладзь, любім свайго дарагога, незабыўнага Янку Купалу, чытаем, захапляемся, вывучаем яго шчырыя, поўныя цеплыні і лірызму творы. Яны дапамагаюць нам быць мужнымі і непахіснымі барацьбітамі за наша камуністычнае заўтра. Яны выхоўваюць у нашых сэрцах пачуццё любві да сваёй Радзімы, пачуццё адзінства працоўных усяго свету, пачуццё непарушнай дружбы народаў.

Пад гукі марша спадае пакрывала. На граніце высечаны словы:

> «На гэтым месцы
> будзе ўстаноўлен
> помнік
> народнаму паэту БССР
> Янку Купалу».

Мітынг закончан. Аркестр выконвае Дзяржаўныя гімны Савецкага Саюза і Беларускай ССР. Працоўныя ўскладаюць шматлікія вянкі.

(БЕЛТА).

КУРГАН ВЕКАВЕЧНЫ...

На тэксты Янкі Купалы напісаны сотні рамансаў, песень, разгорнутых хораў. Яго паэмы і вершы ляглі ў аснову самых разнастайных буйных твораў ад опер і кантат да сімфанічных паэм і сюіт. Так, паэма Купалы «Магіла льва» натхніла кампазітара Р. Пукста на стварэнне оперы «Машэка». Гэтая ж тэма стала літаратурным сюжэтам «Паэмы-легенды» для сімфанічнага аркестра Я. Глебава. Амаль трыццаць год назад М. Аладаў напісаў першую беларускую кантату для пяці салістаў, хору і сімфанічнага аркестра па паэме Я. Купалы «Над ракой Арэсай». Палымяны верш часоў Айчыннай вайны «Беларускім партызанам» стаў асновай кантаты А. Багатырова «Партызаны».

Зусім нядаўна самы малады з нашых кампазітараў І. Лучанок закончыў новую рэдакцыю кантаты для хору, салістаў і сімфанічнага аркестра на тэкст паэмы Я. Купалы «Курган».

І. Лучанок толькі ў мінулым годзе скончыў Белдзяржкансерваторыю па класу кампазіцыі, прадставіўшы ў якасці дыпломнай работы дзве часткі сімфоніі. Яшчэ ў студэнцкія гады будучы кампазітар прымаў актыўны ўдзел у фальклорных экспедыцыях на Палессе, шырока пазнаёміўся з беларускай народнай песняй, і гэта наклала пэўны адбітак на яго творчыя імкненні.

Кантату «Курган» І. Лучанок закончыў у клавіры яшчэ летась. Тады ж адбылося і яе першае выкананне хорам Беларускага радыё і студэнцкім хорам кансерваторыі. Аднак, нягледзячы на цёплы прыём слухачоў і станоўчыя водгукі прафесіяналаў-музыкантаў, многае ў новым творы не задавальняла маладога аўтара. І ён карэнным чынам перарабіў кантату, аркестраваў яе і толькі пасля гэтага аддаў твор выканаўцам.

Змест кантаты поўнасцю адпавядае зместу купалаўскай паэмы, у якой расказваецца пра лёс спевака-гусляра, які асмеліўся ў сваёй песні выказаць князю праўду і быў за гэта жывым закапаны ў зямлю. У адрозненне ад паэмы Я. Купалы, якая мае дванаццаць раздзелаў, твор І. Лучанка складаецца з дзесяці асобных музычных частак. Усе яны звязаны паміж сабой, лагічна вынікаюць адна з другой і выконваюцца без перапынку.

Пачынаецца кантата эпічным аркестравым уступам, пабудаваным на супрацьпастаўленні некалькіх музычных тэм. Першая з іх, павольная, апавядальнага характару, паказвае карціны беларускай прыроды і з'яўляецца своеасаблівай тэмай кургана. На змену ёй прыходзіць усхваляваная, трывожная тэма, што прадвяшчае далейшыя падзеі паэмы. Потым у музычную тканіну твора ўплятаюцца інтанацыі наступных частак. Гэта надае ўступу некаторыя рысы, характэрныя для оперных уверцюр.

Адразу пасля ўступу ідзе хор, літаратурнай асновай для якога з'яўляюцца два першыя раздзелы купалаўскай паэмы. Услед за аркестравай рэпрызай і кодай першай часткі пачынаецца сольны эпізод — апавяданне «ад аўтара», а за ім — трэцяя частка (баль у князя), якая мае пругкі рытмічны малюнак (ён аддалена нагадвае рытм паланеза), свежую гарманічную аснову, цікавы інтанацыйны склад.

Цэнтральнай жа па сваёй ідэйнай нагрузцы і мастацкай значнасці з'яўляецца ў кантаце шостая частка — «Песня гусляра» (яна ўвабрала ў сябе тры раздзелы паэмы Я. Купалы).

Над гэтай часткай І. Лучанок працаваў найбольш старанна, амаль поўнасцю перарабіў яе і ў выніку здолеў дасягнуць у музыцы вялікай напружанасці і сапраўднага драматызму. Запамінаюцца хоры ў сёмай і дзявятай частках і драматычна насычаны, трохі ўрачысты фінал з аркестравай кульмінацыяй усёй кантаты.

Твор маладога аўтара кранае сваёй шчырасцю, цеплынёй і нейкай асаблівай юнацкай непасрэднасцю. Кампазітар поўна выкарыстоўвае фактуру і выканаўчыя магчымасці хору і, дзякуючы гэтаму, харавыя эпізоды кантаты пакідаюць добрае ўражанне. У кантаце не заўважаеш нечаканых гарманічных спалучэнняў, у ёй не ўжываюцца складаныя, вострыя акорды, але гарманічная мова яе вабіць свежасцю. Меладычны матэрыял твора арыгінальны, разам з тым ён мае пэўны нацыянальны каларыт, бо кампазітар карыстаецца асобнымі народнымі інтанацыямі і яго музычныя тэмы блізкія да народных.

Заслугоўвае ўхвалы і інструментоўка твора, зробленая для поўнага складу сімфанічнага аркестра. У асноўным аўтар правільна разлічыў насычанасць музычнай партытуры, чым дасягнуў раўнавагі паміж гучаннем хору і аркестра. Вось толькі, на маю думку, у трэцяй частцы кантаты аркестр часам перабольшвае гучанне хору.

Кантата «Курган» фактычна з'яўляецца першым буйным вакальна-сімфанічным творам І. Лучанка. І яна, безумоўна, мае даволі значныя мастацкія якасці. Музыка добрая, слухаецца з увагаю і не пакідае слухача абыякавым. Невялікія недахопы ў асобных яе частках лёгка выправіць. Малады аўтар паказаў, што ён здольны вырашаць даволі складаныя творчыя задачы.

Але агульны настрой кантаты, на маю думку, не зусім адпавядае зместу паэмы: тут праступае даволі яскрава залішняя трагедыйнасць, змрочнасць, асуджанасць, чаго няма ў купалаўскім «Кургане».

Запісаная на магнітафонную плёнку, кантата «Курган» прагучала ў дні купалаўскага юбілею па Беларускаму радыё. Творчыя калектывы — канцэртна-эстрадны аркестр пад кіраўніцтвам Б. Райскага, хор (хармайстры А. Зелянкова і І. Кліёнскі), салісты Б. Шамякоў (бас) і А. Лук'янюк (тэнар), а таксама брыгада гуказапісу (гукарэжысёры Б. Шангін і Б. Кавалеўскі) прыклалі нямала намаганняў і працы, каб новы музычны твор прагучаў у эфіры з сапраўднай мастацкай пераканальнасцю.

З. НАЛІБОЦКІ.

НЕ ВЕДАЮЧЫ ДЗЯРЖАЎНЫХ МЕЖАЎ

Ёсць глыбокая заканамернасць у тым, што, народжаная рэвалюцыяй 1905 года, беларуская літаратура адразу ж атрымала гарачы водгук і падтрымку ў Чэхіі, а першым яе перакладчыкам, крытыкам і прапагандыстам стаў вядомы паэт і вучоны Адольф Чэрны, які прывітаў рэвалюцыю зборнікам вершаў «Цытадэлі падаюць», а сваёй навуковай дзейнасцю актыўна садзейнічаў умацаванню дружбы паміж славянскімі народамі. Творчасць нашых класікаў Я. Купалы і Я. Коласа прыцягнула яго ўвагу сваім рэвалюцыйным пафасам, высокай грамадзянскасцю, шчырай любоўю да роднага народа, яго мовы і культуры.

Чэшская мова была першай, на якой — пасля роднай — загучалі вершы беларускіх паэтаў. Не прайшло і двух месяцаў з дня выхаду «Нашай долі», як А. Чэрны апублікаваў у Празе агляд беларускай рэвалюцыйнай газеты і пераклады вершаў Я. Коласа «Наш родны край» і Цёткі «Наш палетак».

З паэзіяй Я. Купалы А. Чэрны пазнаёміў чэшскага чытача ў 1909 годзе ў артыкуле «З Беларусі» («Час», 16 і 20 студзеня). Чэшскі славіст убачыў у Купале не толькі выразніка народных дум і спадзяванняў, але і трыбуна, здольнага паказаць свайму народу шлях да светлай будучыні, аднаго з «беларускіх будзіцеляў, якія стаяць на вышыні ідэй сучаснай эпохі». Як прыклад творчасці паэта былі разгледжаны змешчаныя ў «Нашай ніве» вершы Я. Купалы «Ворагам Беларушчыны» і «Ужо днее» (тры страфы апошняга А. Чэрны пераклаў на чэшскую мову). Праз два гады чэшскі чытач атрымаў на роднай мове вершы «А хто там ідзе?» і «Песня і сіла». Іх аўтара А. Чэрны трапна назваў «песняром жыцця, які шукае шляхоў з цёмных глыбінь і багнаў да святла і паветра». Удумліва прааналізаваўшы «Жалейку», «Адвечную песню» і «Гусляра», А. Чэрны прыйшоў да правільнага вываду, што Я. Купала «не спыняецца на канстатацыі сацыяльнага і нацыянальнага ўціску. Ён загараецца гневам і кліча наперад... абуджае сілу, якая дрэмле ў народзе».

Традыцыя азнаямлення чэшскай грамадскасці з узорамі беларускай паэзіі ўзмацнілася і набыла асаблівую сілу пасля таго, як пераможны Кастрычнік раскаваў ланцугі няволі і вызваліў магутныя творчыя сілы народаў Расіі. Для перадавых літаратараў Чэхаславакіі песня Я. Купалы стала сімвалам росквіту маладой беларускай нацыі, голасам жыцця, у параўнанні з якім гучалі рэзкім дысанансам песімістычныя, дэкадэнцкія ноткі буржуазнай літаратуры. На купалаўскім вечары ў Празе 22 снежня 1925 г. прафесар Зд. Няедлы падкрэсліў, што ў адрозненне ад многіх заходнееўрапейскіх літаратур беларуская літаратура не замыкаецца ў сабе, не адгароджваецца сцяной ад народа, а шлях народнага песняра, шлях, па якім ідзе Я. Купала, з'яўляецца адзіна правільным.

Вядомы друг Савецкага Саюза Зд. Няедлы, рэдактар «Рудэ права» І. Гора, прагрэсіўны паэт І. Барт, прафесар Ф. Ціхі прадоўжылі справу, пачатую А. Чэрным. На чэшскую мову перакладаюцца вершы Я. Купалы «Брату-беларусу», «Цару неба і зямлі», «Мая вера», «Не шукай», «Вы кажаце», «На полі тае», «Маладая Беларусь», «З угодкавых настрояў», «Сыходзіш вёска, з яснай явы», «Старыя акопы», «Дзве дзяўчыны» і інш. Пасля знаёмства з паэзіяй Я. Купалы ў газетах і часопісах Чэхаславакіі адзін за адным з'яўляюцца артыкулы, аўтары якіх пішуць, што «Купала для беларусаў мае такое ж значэнне, як Тарас Шаўчэнка для ўкраінцаў, Міцкевіч для палякаў, Пушкін для рускіх», што беларускі паэт здолеў «спалучыць арганічную ненадуманую і нявычытаную народнасць з вышэйшымі дасягненнямі мастацкай тэхнікі», што «ў асобе Янкі Купалы славянскі свет набыў аднаго з найвыдатнейшых паэтаў, творчасць якога заслугоўвае вывучэння з боку не адных толькі беларускіх даследчыкаў».

У канцы 20-х гадоў паэзія Я. Купалы займае належнае месца ў курсах славянскіх літаратур прафесара Я. Махала і прафесара Ф. Вольмана. Пісьменнікам, якія «прыслухоўваецца да біцця мільёнаў сэрцаў», назваў нашага паэта Ф. Вольман, а Я. Махал паставіў Я. Купалу ў рад найлепшых пісьменнікаў, вуснамі якіх славянскія народы выяўлялі свае нацыянальныя ідэалы, свае мары пра лепшае жыццё, узнімалі кліч аб гуманнасці, братэрстве і з'яднанні чалавецтва, — такіх, як Л. Талстой і Ф. Дастаеўскі, М. Канапніцкая і Г. Сянкевіч, І. Франко, Я. Урхліцкі і П. Славейкаў.

У тым, што купалаўская паэзія блізкая дэмакратычнаму чытачу Чэхіі, паэт мог асабіста пераканацца і ў час сваіх паездак у Прагу, і пры сустрэчах з чэшскімі рабочымі на Беларусі. Верш Я. Купалы быў паўнамочным прадстаўніком новай, сацыялістычнай літаратуры, якая ўслаўляла чалавека працы, яго рост у Краіне Саветаў. Адзначаючы «вострую цікавасць» да выступленняў Я. Купалы ў Празе, Ц. Гартны пісаў, што ўжо само «ўсведамленне аб існаванні Беларускай Савецкай Сацыялістычнай рэспублікі, аб развіцці яе культуры — літаральна захапляе слухача».

Калі ў 1934 годзе ў Барысаве Я. Купала сустрэўся з членамі чэхаславацкай рабочай дэлегацыі, галоўнай тэмай размовы была савецкая літаратура, якая, па словах дэлегатаў, дапамагала ім у рэвалюцыйнай барацьбе. Чэшскія рабочыя добра ведалі вершы Я. Купалы, надрукаваныя ў пражскіх рэвалюцыйных выданнях, цяпер жа асабліва зацікавіліся паэмай «Над ракой Арэсай» і абяцалі, што пры іх садзеянні паэма будзе выдадзена на чэшскай мове.

І сапраўды, у час прыезду Я. Купалы ў Прагу ў 1935 годзе ўрыўкі з паэмы ў перакладзе І. Барта былі надрукаваны ў газетах, а пасля ўключаны ў зборнік «Маладая савецкая лірыка», які выйшаў у свет 1 мая 1936 года.

Шчырай любоўю плаціў беларускі паэт чэхаславацкім сябрам, з замілаваннем успамінаў ён ставежавую Прагу. Выразам павагі да братняй славянскай літаратуры былі купалаўскія пераклады з чэшскай мовы, якія, на жаль, загінулі ў час вайны.

Пасля вайны, калі народ Чэхаславакіі пачаў будаваць новы, сацыялістычны лад, паэзія Я. Купалы арганічна ўвайшла ў лік тых твораў савецкай літаратуры, якія, па словах Яна Дрды, сталі цудоўнымі памочнікамі ў справе выхавання новага, сацыялістычнага чалавека. Апублікаваны ў першыя месяцы пасля вызвалення верш «Трэба нам песень» прагучаў дэкларацыяй перадавой часткі чэхаславацкай інтэлігенцыі, для якой не паўставала пытання «з культурай Захаду ці Усходу», якая сама пачала ствараць культуру, накіраваную на служэнне чалавеку, народу. Такі шырокі рэзананс творчасці нашага паэта быў новым доказам таго, што яна «даўно выйшла з рамак вузканацыянальнай літаратуры і стала прызнанаю часткаю агульначалавечай культуры» («Браціслава—Масква», 1945 г., № 1). Верш Я. Купалы «Хвалююцца морскія хвалі» ўвайшоў у анталогію «Савецкія паэты» (Прага, 1946), на славацкую мову перакладаюцца «Я — калгасніца», «Песня», «Пятровы час» і інш.

Выхад у Маскве манаграфіі Я. Мазалькова «Янка Купала» стаў літаратурнай падзеяй і ў Чэхаславакіі. У рэцэнзіі на манаграфію, змешчанай у часопісе «Славянскі пржэглед», інтарэс да паэзіі народнага паэта Беларусі тлумачыўся тым, што «Янка Купала ўвасобіў у сваёй творчасці найлепшыя рысы беларускага народа: яго гераізм, адвагу, высокія маральныя якасці, яго бескарыслівую любоў і адданасць сацыялістычнай радзіме, камунізму. Яго цудоўная паэзія, палымяная, магутная, праўдзівая і чыстая служыла і заўсёды будзе служыць народу». У 1954 годзе манаграфія Я. Мазалькова ў перакладзе Э. Мрачкавай і К. Беднаржа была выдадзена ў Празе. «Самай высокай вяршыняй беларускай паэзіі, яе Эльбрусам» названы быў Я. Купала ў прадмове да кнігі.

Багата была прадстаўлена творчасць Я. Купалы ў анталогіі «Паэты Беларусі» (Прага, 1955). Змешчаныя ў ёй амаль усе праграмныя вершы паэта далі чэшскаму чытачу магчымасць адчуць купалаўскую «народнасць мовы і паэтычных сродкаў, глыбокае веданне душы народа і законаў фальклору і, наогул, здольнасць знайсці да захаплення простае, але настолькі ж дакладнае паэтычнае выяўленне глыбокіх пачуццяў савецкага чалавека», як пісаў крытык І. Румлер у пасляслоўі да анталогіі. Гаворачы аб высокім паэтычным майстэрстве беларускага паэта, І. Румлер указаў, што такі цудоўны верш, як «Камсамолу», дзе «з дваццаці чатырох строф адна прыгажэйшая за другую», можна «смела паставіць побач з класічнай одай «Абніміцеся, мільёны» Ф. Шылера».

Вельмі важную ролю ў азнаямленні шырокай грамадскасці з паэзіяй Я. Купалы адыграла невялікая, але змястоўная брашура Вольгі Невяршылавай «Янка Купала. Нарыс жыцця і творчасці», выдадзеная ў 1957 годзе Саюзам чэхаславацка- савецкай дружбы ў Браціславе. Даследчыца з любасцю прааналізавала творчы шлях паэта, які, гаворачы яе словамі, «дастойна прадстаўляе беларускую літаратуру і на сусветнай сцэне». Брашура В. Невяршылавай была добрым дапаможнікам пры арганізацыі шматлікіх гутарак, лекцый і вечароў, прысвечаных беларускаму паэту.

Такое ж прызначэнне мела і брашура В. Жыдліцкага «Сорак год украінскай і беларускай літаратуры», дзе разглядалася творчасць беларускага народнага паэта.

Кола людзей, якія ў Чэхаславакіі ведаюць, любяць і вывучаюць нашага народнага паэта, расце і пашыраецца. Іх пачуцці пры знаёмстве з песнямі Купалы і іншымі ўзорамі беларускай літаратуры вельмі добра перадаў В. Жыдліцкі:

«Адкрыццём цудоўнага, нязведанага новага свету з'явілася для мяне чытанне твораў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Змітрака Бядулі, Кузьмы Чорнага і іншых пісьменнікаў».

А. МАЖЭЙКА.

Дзяржаўны народны аркестр БССР выступае ў гарадах і вёсках нашай рэспублікі. Музыканты далі канцэрты ў Барысаве, Маладзечна, Слуцку, для рабочых Беларускага аўтазавода ў Жодзіна, работнікаў Бярозаўскай ДРЭС. У канцэртах прымаюць удзел саліст філармоніі Д. Зубрыч і саліст радыё і тэлебачання Ю. Смірноў.

Гэты здымак зроблен у час канцэрта ў Брэсце. Спявае Д. Зубрыч, дырыжыруе В. Барсаў.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ПАЭЗІЯ І ПРОЗА ВЕРША

Артур Вольскі не піша прозу. Ён паэт, прычым з тых, хто вылучаецца сярод вершаскладальнікаў «лица не общим выраженьем». І ўсё ж, на вялікі жаль, прыйдзецца гаварыць не толькі аб паэзіі кнігі Артура Вольскага «Далёкія і блізкія прычалы», але і аб яе прозе.

Зборнік адкрываецца вершам з прывабнай назвай «Мне блакітнаю здасца зямля». А. Вольскі вырашыў падарыць чытачам шчаслівую, на яго думку «знаходку»:

Мне блакітнаю здасца
з нябёсаў зямля,
як гавораць сябры-
астраномы.
Я ім веру, бо знаю:
штогод у бары
каля Мінска і Брэста
цвітуць чабары.

Пачынаючыя журналісты (і паэты таксама) любяць фарсіць слоўцам — «абыграць». У чыста спартыўным азарце яны гатовы «абыгрываць» усё, што прыйдзе ў галаву. Па прынцыпу «абыгрывання» і напісаны вершы «Зоркі ў Дзвіне», «На Віленскім скверы ў Мінску» і некаторыя іншыя творы А. Вольскага. Паміж маленствам паэта і яго цяперашнім днём праляглa вайна. Паэт пастарэў (з кім гэта не здараецца!), ён ужо не бегае ў перагонкі па алеях мілага сквера, а «паважна праходзіць». Але маладосць жыве ў кожным новым пакаленні. Пакуль у цябе сівеюць скроні, маці нараджаюць дзяцей, і—вось табе, чытач, «адкрыццё»:

Насустрач
чародкай бягуць піянеры,
Падобныя так на даўнейшых
сяброў.

Тут наяву спроба паэта здзівіць і расчуліць чытача паведамленнем аб тым, што Волга ўпадае ў Каспійскае мора. І калі б усе вершы ў кніжцы былі б на такім узроўні, як працытаваныя, мы б адклалі яе і пайшлі б далей, начыста забыўшыся аб прачытаным.

Але вось у нашу свядомасць раптам урываюцца радкі з другога верша: «Маладзік вісіць, нібы асколак, кінуты апошняю вайной». Гэта нас насцярожвае, нічога падобнага мы раней не чулі. Навізна параўнання дзейнічае на наша ўражанне, запальвае яго.

А. Вольскі. «Далёкія і блізкія прычалы». Вершы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1962.

Не пройдзем мы абыякава і міма верша «Два моры». Мы зразумеем паэта і доўга яшчэ будзем потым паўтараць заключныя радкі:

Два моры —
як два чалавекі зусім.
Ды толькі спаткацца
не дадзена ім.

У чым справа? Чаму адны вершы А. Вольскага глыбока кранаюць нас, другія ж пакідаюць абыякавымі? Справа ў тым, што нішто так не шкодзіць паэзіі, як разважнасць і схематызм, што выцякае з яе. Толькі страсць, жывое палымянае пачуццё здольны тварыць цуды.

Магчыма, іншы чытач іранічна ўсміхнецца: даўнавата не чулі мы такіх слоўцаў, як «страсць», «палымянае пачуццё» — гэта ж архаізмы! Дарэмна ўсміхаецеся, паважаны скептык! Пушкін, Лермантаў, Блок, Маякоўскі, наш вялікі Купала не баяліся і не стараліся пазбягаць **палымяных пачуццяў, вялікіх страсцей.** І ці не ў гэтым адна з галоўных прычын магутнай улады над намі гэтых паэтаў?

Так, я гатоў паручыцца, што такія цудоўныя вершы зборніка, як «Якары», «Рыбак», прадыктаваны **страсцю,** у іх жывуць **палымяныя** пачуцці. І прыходзіцца толькі шкадаваць аб тым, што гэтыя два, падкрэсленыя мною словы, сталі, сапраўды, архаізмамі для некаторых нашых не ў меру разважлівых паэтаў і крытыкаў.

Паэт, пазбаўлены страсці, немінуча напіша няпраўду. У такіх выпадках яго, па перакананню Бялінскага, пакідае талент. Вершы, напісаныя з халодным разлікам здзівіць чытача так званай «паэтычнай знаходкай», непазбежна атрымліваюцца вялікія, вобразы іх — выпадковыя, параўнанні — прыблізныя. Такі іменна верш «Мне блакітнаю здасца зямля». Надуманыя радкі яго не маюць гарачай пульсуючай крыві. Сяк-так змацаваныя рыфмамі накшталт «паляцець — паспець», яны рассыпаюцца пры чытанні і знікаюць з памяці, як камені, кінутыя ў раку.

Зусім па-іншаму ўспрымаецца верш «Рыбак». Мы гатовы яго чытаць і перачытваць, ён глыбока пранікае ў душу, шчасліва трывожыць яе, нараджае бліскучы ланцуг асацыяцый.

На гэтым прыкладзе мы лішні раз можам пераканацца, што толькі **багацце пачуцця** здольна мабілізаваць арсенал выяўленчых сродкаў, без якіх у паэзіі не абысціся. Рытм гудзе, напружана вібрыруе і пругка выгінаецца, як ветразь, на які нечакана (нечаканасць у паэзіі абавязковая) падзьмуў моцны, свежы вецер. У вершы няма зацяганых радкоў, вобразы радуюць сваёй першароднай навізной, і рыфмы — ужо не слабыя званочкі, а званы, якія адгукаюцца ў сэрцы.

Пра што гэты верш? Ён, як гэта заўсёды бывае з добрымі вершамі, — пра многае, у тым ліку і пра каханне, вядома. Нам блізкае такое каханне — актыўнае, яно выклікае жаданне люта за яго змагацца, рабіць у імя яго подзвігі. Сёе-тое тут, зразумела, ад прыхамаці аўтара. Мы не вельмі адабральна ўсміхаемся, даведаўшыся аб наіўным жаданні героя верша—прыбраць, што называецца, да рук сваю «здабычу», зрабіць яе рахманай, лагоднай, адным словам, ператварыць у сваю ўласнасць. Іменна такая думка вынікае з заключнай страфы верша:

Цябе, як дзяўчыну, накрыю
сваім
Цяжкім і надзейным бушлатам,
Каб ціха ляжала ў чоўне маім
І зноў з касяком не пайшла ты.

Што ж, паэт не фармацэўт, ён не ўзважвае свае пачуцці на аптэкарскіх вагах, бывае, што і праз край хопіць у імклівым разгоне. Але ўжо лепш такая, апраўданая страсцю, неразважлівасць, чым халодны і бяздушны разлік вершаў, аб якіх ішла гутарка ў пачатку.

Як сказаў сам А. Вольскі:

Але мне часамі, як ніколі,
Робіцца самотна на прыколе—
І карціць сарвацца з якароў.

«Сарвацца з якароў» — гэта нават неабходна, калі «якары» трымаюцца за глеістае дно мяшчанскага быту, за мёртвую глебу шэранькага абывацельскага існавання. І ўсё ж нас цікавіць, куды пойдзе паэтычны карабель, пакінуўшы ціхую затоку? Чытаем добрыя вершы і пераконваемся, што паэт выбраў правільны курс, нам, чытачам, па дарозе з ім. А. Вольскі не імкнецца звужаць свой паэтычны гарызонт. Герой яго крочыць па распаленых пясках Кара-Кумаў, прабіраецца таежнымі сцежкамі, штурмуе акіянскія прасторы, у думках звяртаецца да далёкага мінулага нашай Айчыны.

На жаль, не на ўсіх вершах А. Вольскага ляжыць адбітак нашага часу. Чытаеш іншы верш і не адчуваеш, што ён напісаны ў век асваення атамнай энергіі і пакарэння касмічных прастораў. Для Вольскага, паэта немалой патэнцыяльнай сілы, недастаткова, няхай сабе і памайстэрску, апісваць «учарашні гул», — трэба «рвацца ў заўтра, наперад».

Бясспрэчна, добра напісана маленькая паэма «Паланянка». Выразны малюнак, меднагучны напор рытму, нясцёртыя вобразы, цудоўная канцоўка:

...ды ўжо магла спакойна спаць
Еўропа,
Як за шчытом, за спінамі
славян.

І ўсё ж вершы аб сучаснасці, напісаныя з такой вось сілай, задаволілі б нас куды больш.

Быццам бы прадчуваючы, што да яго могуць звярнуцца з такім папрокам, А. Вольскі «застрахаваў» сябе наступным чатырохрадкоўем:

Колькі жыць на свеце будуць
людзі,
пра адно спяваць ім птушка
будзе.
І ніхто не ў крыўдзе на яе,
што старую песню зноў пяе.

Як часта ўсё ж некаторыя нашы паэты становяцца падобнымі да гэткай вось птушкі, якая спявае, не памятаючы, дзе яна знаходзіцца, проста таму, што ёй пець хочацца! Вось тады ў паэта і атрымліваюцца такія лёгкаважкія, хоць і не без спрыту зробленыя, вершыкі, як «...Я заўсёды радуюся маю». Паэт убачыў на вуліцы дзяўчыну. У руцэ ў яе зялёная галінка, з якою яна ідзе на спатканне. Гэтага было даволі, каб запрацавала магутная машына ўяўлення. І вось гатоў верш, дзе паэт урачыста клянецца:

Ні адной галінкі не зламаю —
на зямлі павінна ўсё цвісці.

Эх, павесіць бы гэты верш у парках замест таблічкі з просьбай берагчы дрэвы!

А ўсё ж жартаваць не хочацца, паэзія — справа сур'ёзная. Калі ў пачатку артыкула мы разбіралі вершы, дзе добрая задума загублена пасрэдным выкананнем, то ў дадзеным выпадку майстэрства паэта патрачана дарэмна з-за нязначнасці задумы. Як тут не ўспомніць словы Маякоўскага аб тым, што не трэба пускаць у ход вялікі завод для вырабу паэтычных запальнічак. У якасці прыкладу такой вось «запальнічкі» прывяду верш «Шаша ў пустыні»:

Я ў пустыні, канешне,
вярблюда шукаў,
А сустрэў, як на смех, аднаго
ішака.

Ён самотны стаяў каля самай
шашы,
А навокал — пясок, аніводнай
душы.

Ён стаяў, сумаваў, траў абвялых
не скуб.
Пэўна, свет яму стаў без
работы не люб.

А машын, а машын на шашы —
не злічыць!..
Значыць, час надышоў і яму
адпачыць.

Па праўдзе гаворачы, такі верш павінен расцэньвацца ніжэй звычайнай газетнай інфармацыі. Дзіўна яго бачыць побач з такімі цудоўнымі вершамі, як «...Растаў апошні след завей», «Кволае дрэўца», «Сом», «Здароў, зялёны бор!..», «Подзвіг», «Расстраляная смерць», «Ноч. На вахце...», «Дворніца».

Ёсць усе падставы верыць, што наступная кніжка добрага паэта Артура Вольскага будзе пазбаўлена рыфмаванай прозы і з'явіцца паўнацэнным падарункам чытачу.

Ул. ВАРНО.

КАБ ЭКСПАНАТЫ ЗАГАВАРЫЛІ...

Алег СУРСКІ

Яны і сёння нябачна прысутнічаюць тут, на свяшчэннай зямлі Брэсцкай цытадэлі. Пра іх, гераічных абаронцаў, моўчкі расказваюць камяні, — на кожным адзнака, шрам. Пра іх нагадваюць рэчы, якія захоўваюцца цяпер пад шклом як рэліквіі ў Музеі абароны крэпасці. Музей размешчаны на тэрыторыі цытадэлі ў адным з аднаўленых будынкаў. І кожны дзень сюды прыходзяць людзі ўшанаваць памяць і мужнасць герояў, прыязджаюць замежныя турысты і, прыціхшы, уважліва слухаюць экскурсаводаў, разглядаюць фатаграфіі, экспанаты...

Музейны экспанат. Нечым неадухоўленым павявае ад гэтага слова. Успамінаецца пах клею і пратраў музейных рэстаўрацыйных майстэрань, дзе скрупулёзна счышчаецца іржа і пыл з рэліквій, успамінаецца халодны бляск вітрын, дзе потым гэтыя рэліквіі ляжаць, і акуратныя таблічкі з надпісамі. А гісторыя—жывая, гарачая, гісторыя любві і подзвігаў, трагедыі і крыві — становіцца далёкай і маўклівай.

Не хочацца такім бачыць Музей абароны Брэсцкай крэпасці. Не павінен, не можа ён быць такім!

Гэта вельмі складана—прымусіць загаварыць рэчы, музейныя экспанаты. Не менш складана, чым напісаць кнігу ці карціну, паставіць спектакль ці фільм, вылепіць скульптуру. І таксама, як твор мастацтва, музейную экспазіцыю немагчыма стварыць без таленту і ведаў, без натхнення і майстэрства. Гэта разумеюць і работнікі музея і скардзяцца, што ім пакуль яшчэ не ўдалося зрабіць усё для таго, каб належна адлюстраваць у залах свайго музея мужныя справы герояў гарнізона крэпасці. Вялікія энтузіясты, прасякнутыя высакароднымі імкненнямі, яны вось ужо каторы год старанна вывучаюць гісторыю неўміручага подзвігу. Працягваючы справу, пачатую пісьменнікам Сяргеем Смірновым, яны адшукваюць новых абаронцаў крэпасці, іх родных і блізкіх, высвятляюць імёны невядомых, збіраюць факты біяграфій, асабістыя рэчы, успаміны. І музей папаўняецца новымі экспанатамі.

Нядаўна рабочыя, раскапваючы каземат, знайшлі іржавы кулямётны шчыт і многа стрэляных гільзаў. І вось у адной з залаў музея ўжо створаны новы куток экспазіцыі, і летапіс гісторыі абароны папоўніўся яшчэ адной старонкай.

Недзе ў навакольнай вёсцы сяляне знайшлі пад карэннямі яблыні баявы сцяг, — ён таксама ўключаны ў экспазіцыю,— і работнікі музея пайшлі па слядах яшчэ аднаго подзвігу, звязанага з гісторыяй першых дзён вайны. Гэта гісторыя 125 палка, адно з падраздзяленняў якога ў ноч на 22 чэрвеня 1941 года знаходзілася па-за крэпасцю на будаўніцтве абаронных умацаванняў і аказалася адрэзаным ад асноўных часцей. А 26 чэрвеня яно ўжо дзейнічала ў лясах Брэстчыны як першы ў гісторыі Айчыннай вайны партызанскі атрад.

Гісторыя Рэчыцкага дота, гісторыя абароны Брэсцкага вакзала, ніці, што звязваюць гэтыя падзеі з падзеямі ў крэпасці, праліваюць новае святло на вядомыя факты, даюць у рукі гісторыкаў новыя матэрыялы, вывучэнню якіх яны прысвяцілі сябе.

І калі сёння параўнаць музей з тым, якім ён быў у дні свайго ўзнікнення ў 1956 годзе, калі ў распараджэнні яго было толькі некалькі фатаграфій і карцін, уяўляеш, якая вялікая тут праароблена работа.

Але задача любога музея, асабліва мемарыяльнага, якім з'яўляецца Музей абароны, не толькі ў зборы і вывучэнні фактаў. Як паднесці фактычны матэрыял, як расказаць з яго дапамогаю пра подзвіг, зроблены больш дваццаці год назад, каб ён сёння паліў сэрцы, жыў, змагаўся, перасцерагаў?

Гэта ўжо не толькі гісторыя — гэта мастацтва. У яго— у мастацтва музейнай экспазіцыі — свая спецыфічная мова, свае прыёмы, свае выяўленчыя сродкі, не менш эмацыянальныя і дзейсныя, чым у кожнага іншага мастацтва.

... Адна з залаў музея. На сцяне ў цэнтры эцюд мастака Н. Бута — жывапіснае адлюстраванне руін. Побач, ніжэй — фота руін: каробка інтэрната акруговай школы шафёраў. Пад імі — вітрына, падобная на прылавак. У ёй рэчы, знойдзеныя пры раскопках інтэрната, і сярод іх пабіты будзільнік. Стрэлкі яго паказваюць без некалькіх мінут чатыры.

Адна за другой праходзяць экскурсіі. І калі б экскурсавод спецыяльна не спыняў увагу людзей, яны прайшлі б, мімаходзь зірнуўшы на вітрыну,— далей, да аналагічных эцюдаў, фатаграфій і рэчаў пад шклом. Прайшлі б!

Таму што будзільнік гэты загублены сярод іншых рэчаў, ён маўчыць. І даводзіцца спецыяльна растлумачваць, што ў будынак акруговай школы шафёраў, дзе мірна спалі курсанты, пад раніцу 22 чэрвеня 1941 года трапілі першыя бомбы і снарады і будынак рухнуў. Што стрэлкі гэтага гадзінніка, які мірна цікаў на тумбачцы, спыніліся дваццаць адзін год назад, у тую ракавую мінуту, з якой пачынаецца гераічная гісторыя Брэсцкай крэпасці.

Нельга так паказваць экспанаты!

Гэтым гадзіннікам трэба адкрываць усю экспазіцыю, пачынаць увесь расказ пра гераічныя 38 дзён абароны. Я ўяўляю сабе вялізнае фота на ўсю сцяну начнога неба, чорныя сілуэты самалётаў і чорныя бомбы, што ляцяць уніз, і панараму крэпасці, усю ў зарніцах і выбухах. А на фоне фатаграфіі ўмоўная пляма і «спынены час»—разбіты будзільнік.

І няхай той, хто ўвойдзе сюды, спыніцца ля гэтага экспаната і ў думках таксама перавядзе стрэлкі ў сваёй памяці ў тую ракавую ноч, перш чым пайсці далей, у гісторыю подзвігу.

Але вось другі экспанат — плоская скрынка на падлозе з зямлёю і свежа пафарбаваны пагранічны слуп з эмблемай герба. Не адразу разумееш—навошта тут зямля, якая нагадвае газон. Але чытаем надпіс на лісце кардону:

«Гэтая зямля свяшчэнная. Яна прынесена сюды з дзяржаўнай граніцы нашай вялікай Айчыны. Яе ўзялі з кантрольна-следавай паласы ў тым раёне, дзе ў чэрвені 1941 года гераічна змагаліся мужныя воіны 10-й заставы 17 Чырванасцяжнага пагранічнага атрада...»

І зноў неадпаведнае значэнне экспаната і яго падачы. Ні сама скрынка, ні навакольная абстаноўка не падрыхтоўваюць да ўспрыняцця таго вялікага ўнутранага сэнсу, які яны павінны ў сабе несці.

І далей, далей... Частка лесвічнага маршу з выбоінамі ад куль, усяго некалькі ступенек, па якіх скакалі дзеці, чарцілі крэйдаю крыжыкі, — гэта ўсё, што засталося ад дома, у якім жылі сем'і камсаставу. Кавалак дахавага жалеза, увесь у прабоінах, абломак металічных поручняў моста трохзводчатай брамы — усяго некалькі прутоў і на іх 60 кулявых прабоін.

І зноў патрэбен экскурсавод, каб назваць і гэтую лічбу, і растлумачыць, што тут, на мосце, ішлі самыя гарачыя баі і шчыльнасць агню дасягала да чатырох тысяч стрэлаў у мінуту. Таму што экспанаты не выяўлены, не пададзены належным чынам — ляжаць сабе, прытуленыя да сцяны на фоне шэрага палатна побач з іншымі, часам выпадковымі. І глядач не бачыць іх так, як павінен быў бы на іх глядзець.

Чаму б той жа кулямёт і груду пустых гільзаў, пазеляненых ад часу, не выняць з цеснай вітрыны і не паказаць у больш праўдзівай абстаноўцы—ля пралому ў сцяне, сярод бітай цэглы і абсыпанага тынку, каб адчувалася — з яго стралялі, білі па ворагу. Але кулямёт ляжыць у вітрыне, пакрыты тоўстым пластам антыкаразійнага лаку, як і іншыя рэчы, і занадта ў іх «музейны» выгляд.

Чаму б увогуле не адмовіцца ад акадэмічнай аднастайнасці ў пабудове кампазіцыі? Усе гэтыя вітрыны, сцены ў залах, падобныя адна да адной, на кожнай сіметрычна развешаны фатаграфіі ў аднолькавых рамках, на кожнай у цэнтры якая-небудзь карціна або эцюд, якія часта выпадковыя і не маюць непасрэднага дачынення да тэмы.

Ну, чаму, напрыклад, побач з такім дакументам, як фотакопія абвугленага спісу першых баявых страт, з якога гісторыя даведалася аб імёнах герояў, вывешаны акуратненькія, чысценькія эцюды Крываногава — усё тое ж жывапіснае адлюстраванне крэпасных руін? Ды пасля таго, як мы ў натуры бачылі руіны крэпасці за сценамі музея, гэтыя велічныя рэшткі цытадэлі, жывое сведчанне неўміручага подзвігу, якое ўзрушыла нас,—ці трэба яшчэ запаўняць экспазіцыю жывапіснай рэпрадукцыяй з іх? Вось перанеслі ж у залы музея частку аплаўленага цаглянага скляпення. І яна разам з кароткай вытрымкай з нямецкага данясення побач—сведчанне ворага пра мужнасць абаронцаў крэпасці, якіх спыняла толькі смерць, толькі агонь, што плавіў нават цэглу, — эмацыянальна ўздзейнічае куды мацней за жывапісныя палотны.

Можна знайсці і іншыя прыёмы паказу і расказу ў музеі. Але ясна адно. Мова экспазіцыі павінна быць выразная, яркая, манументальная. І тут слова за вялікім і ўдумлівым майстрам, які ведае спецыфіку мастацтва афармлення. Пакуль

(Заканчэнне на 4-й стар.)

З кінакамерай па рэспубліцы

На экранах гарадскіх кінатэатраў і сельскіх клубаў дэманструецца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 17.

Першы сюжэт часопіса «Сардэчная сустрэча» (аператары — Ул. Пужэвіч і Я. Саналоў) прысвечаны знаходжанню ў Мінску дэлегацыі сейма Польскай Народнай Рэспублікі на чале з маршалам сейма Чэславам Выцахам.

Аб узнагароджанні ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем газеты «Праўда» ордэнамі і медалямі групы работнікаў друку, радыё, тэлебачання і паліграфіі Беларусі расказвае кінасюжэт «За сумленную працу». Аператар — Г. Масальскі.

Услед за аб'ектывам кінакамеры гледачы наведаюць цэхі Мінскага мотавелазавода, пазнаёмяцца з Аляксандрай Рыгораўнай Заводчыкавай, якой нядаўна прысвоена званне заслужанага ўрача рэспублікі.

Выклікае цікавасць і кінасюжэт аб новай лесапасадачнай машыне, сканструяванай супрацоўнікамі Беларускага навукова-даследчага інстытута лясной гаспадаркі.

Кіначасопіс завяршае спартыўная хроніка.

Спытай у кнігарні

ВАЙНА БЕЗ БІТВЫ

Воіны з чырвонымі зоркамі на касках неслі народам мір і свабоду, вялі справядлівую вайну. А што неслі яны, салдаты гітлераўскай арміі? Смерць! Магілы нявінных, многа спаленых гарадоў і вёсак Савецкай краіны, растаптаныя палеткі Францыі, спустошаныя вінаграднікі Грэцыі, уся залітая крывёю Еўропа... І адказ давялося трымаць не толькі непасрэдным удзельнікам жудасных злачынстваў перад чалавецтвам і чалавечнасцю. Ты быў «усяго толькі салдатам»? Табе загадвалі і ты мусіў выконваць гэтыя загады? Ці так гэта? А каго зрабілі саўдзельнікамі сваіх злачынстваў творцы газавых камер? Ты таксама вінаваты!

Гэтая праблема, праблема «віны», — галоўная ў кнізе Людвіга Рэна «Вайна без бітвы», якая выйшла ў перакладзе на беларускую мову. Праўда, ні Тэо, былому вучню-дэкаратару з невялічкага гарадка Усходняй Германіі, ні Рыхарду, ні Альбіну, ні Францу, ні іншым галоўным героям рамана Л. Рэна самім не давялося страляць і нішчыць, забіваць «у славу фюрэра і вялікай Германіі». Але хіба адно толькі знаходжанне іх, салдат-акупантаў, спачатку ў Грэцыі, а потым на Крыце — не пагроза жыццю людзей, зямлю якіх яны захапілі сілай зброі? Нацысты пераконваюць салдат, што яны супермены.

Людвіг Рэн. «Вайна без бітвы». Раман. Пераклад з нямецкай мовы Васіля Сёмухі. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск, 1962.

«звышчалавекі», прадстаўнікі «вышэйшай расы». Але ж тыя бачаць, што нават простыя крыцкія сяляне нязмерна вышэйшыя за іх афіцэраў — тупых жывёлін, бяздушных істот і садыстаў. Гэта не можа не прызнаць нават Польдзі, які лічыць, што ўсё лепшае, уласцівае чалавеку, увасоблена ў нацы. Калі Тэо яшчэ раней адчуў сапраўдную цану фашысцкай дэмагогіі, дык Польдзі прымусіла сур'ёзна задумацца толькі катастрофа гітлераўскага рэйха.

Людвіг Рэн па-майстэрску раскрывае глыбіню чалавечай псіхалогіі, ён тонка пранікае ў духоўны свет сваіх герояў. І ў сэрцах людзей ідзе вайна — вайна без лініі фронту, бой без стрэлаў, у якім вырашаецца — кім стаць: абаронцам чалавека ці яго ворагам. І справа не толькі ў гітлераўскім фашызме. Л. Рэн праўдзіва паказвае і англічан, у палон да якіх трапляюць Тэо і Польдзі, гаворыць суровую праўду пра іх адносіны да тых, каго яны заняволілі і прыгнятаюць, да народаў Афрыкі. Ён малюе паводзіны і мараль людзей «свабоднага свету» ва ўсёй іх непрывабнасці. Фашызм — гэта дзецішча імперыялізму, і трэба змагацца з фашызмам ва ўсіх яго праявах, — вучыць пісьменнік-гуманіст.

У гэтым глыбокі сэнс і далёкі прыцэл кнігі Людвіга Рэна. Раман аб падзеях мінулай вайны звернуты ў будучыню, адрасаваны людзям сённяшняга дня. Заклік прагрэсіўнага нямецкага пісьменніка-камуніста гучыць як ніколі актуальна, цяпер, калі ў Заходняй Германіі зноў падымаюць галовы фашысты і рэваншысты.

Урокі вайны ўсё ж не прайшлі дарэмна, у тым ліку і для Тэо і Польдзі. Калі раней брат Польдзі Рыхард «змагаецца» з фашызмам тым, што прастрэльвае сабе руку, каб не ісці на фронт, то цяпер ён гаворыць: «...Я б яшчэ пайшоў на адну вайну — добраахвотна! — калі б трэба было... Калі нам навяжуць вайну — не ведаю, хто і адкуль — у якой на нашым баку будзе праўда, я буду змагацца».

Праўда на баку антыфашысцкіх сіл, сіл міру і прагрэсу. Праўда на баку дзяржавы нямецкіх працоўных— Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, усяго сацыялістычнага лагера. Чытач верыць, што Тэо жыве сёння не «так бясплённа», як раней. Тэо ў ГДР — будаўнікі і абаронцы новага жыцця, тэо на захадзе Германіі таксама мусяць сур'ёзна задумацца над непазбежнай гібеллю авантур сваіх цяперашніх правіцеляў.

Наш чытач з цікавасцю сустрэне змястоўную і павучальную кнігу Людвіга Рэна, удала перакладзеную В. Сёмухам.

Б. ФІРШТЭЙН.

Новую кнігу Рамана Сабаленкі «З пройдзеных дарог» склалі апавяданні, якія напісаны за апошні час. У цэнтры ўвагі пісьменніка — душэўная прыгажосць савецкіх людзей. Нарыс «Жыццё і песня», які таксама змешчаны ў кнізе, расказвае аб сустрэчах пісьменніка з Паўлюком Трусам.

СЛОВА ПРА ЗЕМЛЯКОЎ

Зборнік нарысаў «Людзі Прыдняпроўя» — кніга пра нашых сучаснікаў. У ёй проста і шчыра гаворыцца пра тое, якімі справамі заняты людзі Магілёўшчыны — наватары вытворчасці, передавікі сельскай гаспадаркі, інтэлігенты.

Пісьменнікі і журналісты, якія напісалі гэтую кнігу, нарадзіліся на Магілёўшчыне. Некаторыя з іх і цяпер жывуць і працуюць там. Яны расказваюць пра сваіх землякоў, сціплых, працавітых людзей, пра іх натхнёную працу, багаты духоўны свет.

Алесь Луцкі расказвае ў сваім нарысе «Сакратар райкома» пра Мікалая Апанасавіча Тоўсціка, сакратара Клічаўскага райкома партыі; машыніст Крычаўскага цэментна-шыфернага камбіната І. Колычаў — герой нарыса Міколы Ткачова «Светлы агонь»; пра вынаходніка Магілёўскага гарбарнага завода І. Хібніка піша ў нарысе «Творчасць» Аляксей Русецкі; Кастусь Кірэенка напісаў «Слова пра майго друга» — пра старшыню свайго роднага калгаса імя Леніна Слаўгарадскага раёна А. Кузменчыкава; сціплай працаўніцы, загадчыцы Лазовіцкай сельскай бібліятэкі Клімавіцкага раёна Г. Варанцовай прысвяціў свой нарыс «Дзень за днём» Павел Кавалёў. Акрамя гэтага, у зборніку змешчаны нарысы «Горад і людзі» Э. Валасевіча, «Сёстры» І. Новікава, «Наш Алёша» М. Скрыпкі, «Чалавек і яго справа» М. Бярэзінскага і І. Надзейнага, «Гарачае сэрца» П. Прыходзькі, «Агапка» С. Кухарава, «Бацька і сын» П. Шасцерыкова, «Ёсць пад Хоцімскам бярозкі» І. Ісачанкі, «Чалавек знайшоў сваё шчасце» Я. Тарасава і «Старшыніха» М. Жыліна.

Нястомныя ў сваіх пошуках і імкненнях, смелыя ў здзяйсненні задуманага, людзі Прыдняпроўя плячо ў плячо з усім савецкім народам упэўнена крочаць да вялікай мэты — камунізма.

М. ГІЛЕВІЧ.

НЕЗАБЫЎНАЕ

Жыццё тых людзей, якія свой талент, сваю творчую працу прысвяцілі служэнню народу, заўсёды цікавіць нас, з'яўляецца для нас светлым прыкладам. Хочацца як мага больш ведаць пра асабістае жыццё такіх людзей. На дапамогу прыходзіць мемуарная літаратура.

Нядаўна на паліцах кнігарань з'явілася кніга нарысаў Заіра Азгура «Незабыўнае». Скульптар піша і пра сябе: пра сваё невясёлае маленства, пра дзіцячыя захапленні, уражанні, вучобу, пра сваю працу. Але асноўная ўвага ў кнізе, як гаворыць сам аўтар, удзяляецца людзям, ад якіх ён «пераняў жаданне стаць чалавекам» і якія памаглі яму выйсці на шырокі творчы шлях і адчуць радасць творчай працы.

Шмат незабыўнага звязана ў аўтара з імем Янкі Купалы. У дваццатых гадах ён пачаў працаваць над скульптурай беларускага песняра, жыў некаторы час на кватэры ў паэта. Вечарамі да Купалы заходзілі маладыя паэты, чыталі свае творы. Іван Дамінікавіч з выключнай сардэчнасцю і гасціннасцю сустракаў іх. Вялікага пісьменніка наведвалі не толькі паэты, а і людзі розных прафесій. Ён любіў людзей, клапаціўся, каб здольная моладзь ішла ў навуку, развівала свае таленты. У кнізе прыводзіцца шмат цікавых звестак аб выключнай чалавечнасці і душэўным характары песняра, аб яго сыноўняй любві да беларускага народа, яго гісторыі, культуры.

Расказвае З. Азгур і аб сваім знаёмстве з Якубам Коласам, аб памятных сустрэчах і гутарках з паэтам. Гэтыя старонкі кнігі пашыраюць наша ўяўленне аб коле інтарэсаў паэта, аб яго жыцці і працы.

Вельмі цікавыя ўспаміны пра Змітрака Бядулю, з якім З. Азгура звязвала шчырае сяброўства. Шмат новага знойдзе чытач ва ўспамінах і пра Кузьму Чорнага. Расказвае аўтар, хаця і больш скупа, і пра другіх пісьменнікаў: Цішку Гартнага. Уладзіслава Галубка, Эдуарда Самуйлёнка, Юлія Таўбіна, Ізі Харыка, пра акцёра Дзмітрыя Арлова, пра скульптараў Мяркурава, Манізера, Бразэра, Баха, Керзіна, Пэна, а таксама пра выдатнага венгерскага скульптара Жыгмонта Кішфалудзі-Штробля.

Кніга З. Азгура «Незабыўнае» будзе прыхільна сустрэта ўсімі, хто цікавіцца беларускай літаратурай і мастацтвам, каму блізкія і дарагія імёны тых, чыя творчая спадчына сагрэта любоўю да чалавека, клопатамі аб заўтрашнім дні.

Л. МІРАЧЫЦКІ.

Выйшлі з друку

У Дзяржаўным выдавецтве Беларусі выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі:

Анатоль Сабалеўскі. Рампай асветленае. Тэатральна-крытычныя артыкулы. Мастак А. Лісічнікаў. Тыраж 1 500 экз., стар. 208. Цана 32 кап.

Юлія Канэ. Дзень сённяшні. Крытычныя артыкулы. Мастак Л. Прагін. Тыраж 2 400 экз., стар. 224. Цана 34 кап.

Казіная хатка. Беларуская народная казка. Пераказ і апрацоўка А. Якімовіча. Малюнкі В. Ціхановіча. Для дашкольнага ўзросту. Тыраж 50 тыс. экз., стар. 14. Цана 11 кап.

Гана Зелінова. Якубка. Аповесць. Для сярэдняга ўзросту. Пераклад са славацкай мовы В. Крайко. Малюнкі Я. Ганкіна. Тыраж 7 200 экз., стар. 44. Цана 6 кап.

Ю. Семяняка. Урыўкі з лірыка-камедыйнай оперы «Калючая ружа». Лібрэта А. Бачылы. Тыраж 800 экз., стар. 36. Цана 34 кап.

Зорка Венера. Словы М. Багдановіча. Апрацоўка народнай песні для хору і салістаў А. Багатырова. Мастак І. Славянін. Тыраж 1 тыс. экз., стар. 12. Цана 8 кап.

БУДНІ І ПОДЗВІГІ

Цэнтральнае месца ў новай кнізе Уладзіслава Нядзведскага «У лясной старане» займаюць паэтычныя рэпартажы аб працоўных буднях і подзвігах беларускіх шахцёраў—«Будні салігорскія» і «Другая сустрэча з шахцёрамі». Рэпартаж «У лясной старане» напісаны пад уражаннем паездкі паэта ў родныя мясціны.

Акрамя гэтага, чытач знойдзе ў зборніку новыя вершы паэта: «Дарагія, праходзь ц е», «Сем пудоў тэлеграм» і «Гэта ж нашы!» Творы паэта вызначаюцца ўвагай да жыцця простага чалавека, цеплынёй і шчырасцю інтанацый.

Балгарскі паэт Ламар

Разам з прадстаўнікамі многіх краін і народаў, якія прыехалі ў Мінск, каб адзначыць 80-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы, прыехаў да нас і адзін з буйнейшых сучасных паэтаў Балгарыі Ламар (Лалю Марынаў). За выдатныя творы Ламару двойчы прысуджалася вышэйшая нацыянальная ўзнагарода — Дзімітраўская прэмія.

Ламар пачаў друкавацца больш, як сорак год назад. За плячыма паэта вялікі жыццёвы шлях. Яму давялося ўдзельнічаць у двух сусветных войнах. Паходзячы з беднай сялянскай сям'і, Ламар добра ведае жыццё і мову народа. [illegible] пачынаючы з сярэдзіны дваццатых гадоў, непарыўна звязаны з [illegible] Балгарыі. У дваенныя гады паэт [illegible] супраць фашызму, выступаючы за абарону дружбы з СССР.

Ламар ад усяго сэрца вітае народна-дэмакратычную рэвалюцыю. Ён уступае ў рады Балгарскай камуністычнай партыі і разам з балгарскімі часцямі адпраўляецца на фронт [illegible]. Пасля вайны паэт многа піша аб новым жыцці, аб сацыялістычным будаўніцтве ў сваёй радзіме. Адзін за адным выходзяць зборнікі яго вершаў і паэм.

Ламар вельмі своеасаблівы паэт. Арыгінальную паэтычную манеру ён спалучае з вялікім пачуццём і глыбінёй думкі. [illegible]

Ламар у Беларусі ўпершыню. [illegible]

Спадзяюся, што тры невялічкія вершы Ламара, перакладзеныя [illegible] творчасці выдатнага балгарскага паэта.

Аляксей ЗАРЫЦКІ.

ЛЕНІН

Жыццё ў чалавека, бытцам песня,
Журбы і радасці ў ім [illegible],
Яно ў народзе, у яго змаганні,
Як вецер восені і вецер вясні.

Калі з Леніна цудоўны вобраз
Убачу, то заўсёды ў хвіліну тую
Зноў музыку Кастрычніка пачую
І [illegible].

Застаўся песняю любімай Ленін,
Для ўсіх вякоў застаўся і народаў.
Гучаць яны ў палях, цэхах заводаў.

Ён кліча нас у юны свет вясенні,
Яму за годам год і век за векам
У думках жыць [illegible] чалавека.

1958 г.

БЕДНАСЦЬ

Я прыходжу, падаю, як труп.
Сумнае жыллё маё, убогае.
Дах стары над беднай халупаю,
Сцены ў сіняю паласку строгую.

Раніцай, дзеці хворыя заплакалі,
Холад, з ложка мужыка не ўзняцца;
І кляне [illegible],
І любоў [illegible].

Ці ж гэта жыццё! Ты ж жывеш.

У вачах туга [illegible]
Праца дзе ж [illegible]! Як будзем
Ты далей плыць супраць плыні!

І кладзецца, бытцам цяжкі камень,
На пасцель, на хлеб, на грудзі вечар.
Гасне ў сэрцы полымя, і сам я
Гасну ўслед, [illegible].

1925 г.

ЯНКА КУПАЛА

Паэт з народам жыў сваім заўжды,
Перапяваў яго пакуты ў песні.
Народ іх заспяваў і ў іх мару
здзейсніў:
У бой пайшоў, змыкаючы рады.
Народ паэта ўшанаваў. Гара
Расце каля труны з духмяных кветак.
К нябёсам сінім ўзнімецца, над светам
Нязгасна ззяе слава песняра.
Забрала беларуская зямля
У свае абдымкі дарагога сына.
Паставіць помнік песняру айчына
І не забудзецца яго імя.
Будзе жыць ён, кажучы заўсёды
Народ да вечнага агню свабоды.

Мінск, 3.7.1962 г.

За званне «Бібліятэка выдатнай работы»

Сярод бібліятэчных работнікаў Гомельскай вобласці шырыцца рух за званне «Бібліятэка выдатнай работы». Амаль 100 масавых бібліятэк вобласці змагаюцца за гэтае ганаровае званне. [illegible]

М. ГАТОЎКІН.

ТЭАТРАЛЬНАЯ ХРОНІКА

□ Глядзельная зала Баранавіцкага Дома культуры перапоўнена. Тут адбыўся першы спектакль Даўгаўпілскага музычна-драматычнага тэатра, які прыбыў на гастролі ў горад.

Ад імя грамадскасці гасцей вітала загадчыца гарадскога аддзела культуры тав. Манцэвіч. Цёплыя словы ў адказ сказаў заслужаны артыст Латвійскай ССР Н. Фарыноўскі.

У рэпертуары тэатра аперэты: «Вас чакаюць сябры», «Тэрэзіна», «Пацалунак Чаніты», «Курортнае знаёмства».

М. ФЕДАРАЎ.

□ Спектаклем па п'есе І. Рычада «Над блакітным Дунаем» пачаў свае гастролі ў Магілёве Валынскі абласны ўкраінскі драматычны тэатр імя Т. Шаўчэнкі. У рэпертуары тэатра ўкраінская класіка, а таксама сучасныя п'есы — «Ключы да шчасця» А. Карніенкі, «Беражы сваё шчасце» З. Калеснікавай і інш.

Тэатр пакажа свае спектаклі калгаснікам сельгасарцелей «Камінтэрн», «Расія» і імя Валадарскага Магілёўскага раёна, рабочым саўгаса «Вейна».

І. ТАРАСАЎ.

Бібліятэка прапагандуе мастацтва

У Рэчыцкай раённай бібліятэцы паявіліся стэнды рускага гістарычнага жывапісу і рускага пейзажу. На іх прадстаўлены шматлікія рэпрадукцыі карцін вялікіх рускіх мастакоў.

Работнікі бібліятэкі афармілі таксама выстаўкі літаратуры аб мастацтве. Адна з іх прысвечана творчасці мастакоў Беларусі.

Разгортваецца работа па прапагандзе і іншых відаў мастацтва. Адбыўся вечар на тэму «Як разумець музыку». Поспехам карыстаецца вусны часопіс «Руская класічная літаратура на экране».

Сярод чытачоў значна павялічыўся попыт на літаратуру па пытаннях мастацтва.

(БЕЛТА).

Будаўніцтва Брэсцкага рэтранслятара

Непадалёку ад Брэста пачалося будаўніцтва тэлевізійнага рэтранслятара. Узводзіцца комплекс тэхнічных будынкаў і жылых дамоў для інжынерна-тэхнічнага персаналу, закладваецца фундамент мачты рэтранслятара.

Будаўнікі ўзялі абавязацельства завяршыць усе работы і здаць аб'екты пад мантаж абсталявання к канцу бягучага года.

Вядуцца падрыхтоўчыя работы па будаўніцтву Баранавіцкага рэтранслятара. З уводам у дзеянне ў 1963 годзе радыёрэлейнай лініі Мінск — Брэст будзе забяспечан устойлівы прыём і перадача праграм Цэнтральнага і Рэспубліканскага тэлебачання.

(БЕЛТА).

Кветкі, сонца, цёплы ветрык... Як лёгка дыхаецца, як добра навакол! Гэтыя дзяўчаты — з розных прадпрыемстваў Магілёва: работніца швейнай фабрыкі імя Валадарскага [illegible] Святлана Луцэнка, рабочая завода «Строммашына» Надзея Курачкіна, [illegible] шоўкавай фабрыкі Валянціна Вададохава. Прафсаюзныя пуцёўкі заялі іх у доме адпачынку [illegible] ад абласнога цэнтра. Тут яны пасябравалі.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА, А. КАНДРУСЕВІЧА.

МАЎЧАЦЬ ТРУБЫ

Машына, у якой мы ехалі, ішла ў саўгас «Дняпровец». Я звярнуў увагу на чалавека, што сядзеў насупраць. Худы твар, бялявыя валасы... Чалавек дапытліва глядзеў на мяне.

Недзе я бачыў яго.

— Прабачце, калі ласка, — спытаўся я, — вы не працавалі ў Баршчоўскай МТС?

— Працаваў...

Завязалася гаворка.

Гэта быў Аляксандр Аляксандравіч Равянок, сакратар партыйнай арганізацыі саўгаса «Дняпровец». З ім я пазнаёміўся, калі прыязджаў у камандзіроўку тады, калі не было яшчэ саўгаса, а на тым месцы была сядзіба МТС.

— Ну, цяпер вы ў нас нічога не пазнаеце, — сказаў шафёр. — У нас вырас цэлы гарадок: дамы, сталовая, магазін. А які клуб! Не горшы за раённы.

— Палац культуры... Будынак, што трэба,—сказаў Аляксандр Аляксандравіч. — А вось культурна-масавая работа, эстэтычнае выхаванне працаўнікоў вёскі, як кажуць, кульгаюць на абедзве нагі. Вось такое пытанне. Юнак ці дзяўчына закончылі дзесяць класаў, ведаюць Пушкіна, Талстога, Чэхава. У іх культурныя запатрабаванні — ого! Ці пойдуць яны ў клуб, у гурткі мастацкай самадзейнасці, калі там працуюць людзі, якіх саміх трэба яшчэ вучыць? Адным словам, трэба прысылаць і ў вёску добрых спецыялістаў па эстэтычнаму выхаванню... Якія б прыгожыя і ўтульныя ні былі нашы клубы, але калі ў іх будуць працаваць людзі, што не ведаюць сваёй справы, — усё роўна будзе там сумна і нудна.

Я ўспамінаю раённыя дамы культуры, калгасныя клубы, дзе мне давялося пабываць за апошні час, каб неяк супаставіць думкі парторга і факты.

Не так даўно мне давялося паглядзець спектакль Рэчыцкага народнага тэатра. Глядзельная зала была перапоўнена. З незвычайнай увагай сачылі гледачы за лёсам герояў п'есы Афінагенава «Маці сваіх дзяцей». Артысты ігралі як сапраўдныя майстры сваёй справы. У Рэчыцы адзін з лепшых народных тэатраў, лепшая ў рэспубліцы агітбрыгада, цудоўны хор, хоць памяшканне раённага Дома культуры ў горадзе не самае лепшае.

Ва ўсякім выпадку, у Чачэрску будынак Дома культуры значна лепшы, ёсць піяніна, два камплекты інструментаў духавога аркестра. Але кіраваць аркестрам няма каму, і трубы маўчаць. Дырэктар Дома культуры, былы супрацоўнік раённай газеты, завочнік сельскагаспадарчай акадэміі І. Сініцын — далёкі ад мастацтва чалавек. Хлопец ён добры, тэзарыскі, ініцыятыўны, але гэтага мала. І другія работнікі Дома культуры таксама не маюць спецыяльнай падрыхтоўкі. Вось і атрымліваецца, што, каб падрыхтаваць канцэрт, трэба выклікаць баяніста з абласнога Дома народнай творчасці.

Не лепшыя справы і ў Буда-Кашалёўскім Доме культуры. Памяшканне яго добрае. Але ў штаце супрацоўнікаў няма ніводнага сапраўднага спецыяліста.

Успамінаецца размова з намеснікам загадчыка аддзела культуры Буда-Кашалёўскага райвыканкома С. Якіменкам.

— Нашы людзі імкнуцца да мастацтва, і таму кваліфікаваныя кіраўнікі для мастацкай самадзейнасці асабліва патрэбны, — сказаў ён.

Могуць запярэчыць, што самадзейнасць—гэта перш за ўсё культурны адпачынак. І лепш, няхай і дрэнна, спяваць у хоры, чым цэлы вечар гуляць у «падкіднога дурня». Гэта ўсё так. Але нельга забывацца і пра эстэтычнае выхаванне працоўных. І калі гурткі працуюць прымітыўна, дык і цікавасць да іх у саміх жа ўдзельнікаў знікае.

Можна ўхваліць ініцыятыву настаўнікаў вёскі Старыя Цярэшкавічы, якія арганізавалі драматычны гурток, ажыццявілі пастаноўку п'есы Я. Купалы «Паўлінка» і некалькі разоў паказалі яе калгаснікам. Спектакль глядзелі з задавальненнем, бо ў Цярэшкавічах гадоў дзесяць не бачылі ніякіх артыстаў. Аднак пры ўсёй старраннасці выканаўцаў адчуваецца адсутнасць кіраўніка-прафесіянала. Адзін з удзельнікаў спектакля Віктар Галінскі сказаў:

— Ведаеце, я нутром адчуваю вобраз. Але на сцэне многае не магу данесці да гледача. Каб хто-небудзь з артыстаў крыху з намі папрацаваў...

З першага погляду нібы ўсё добра ў Лоеўскім раённым Доме культуры. Тут ёсць і харавы, і драматычны, і танцавальны гурткі. Працуе гурток выяўленчага мастацтва. Чытаецца цыкл лекцый, прысвечаных вядомым дзеячам мастацтва. Часта праводзяцца літаратурныя вечары. Мне неяк давялося быць на літаратурным вечары, прысвечаным А. Пушкіну. Адразу здзівіла тое, што зала, разлічаная на 400 чалавек, была амаль пустая. Я пазнаёміўся з работай студыі выяўленчага мастацтва, якой кіруе мастак клуба А. Кацуба. Мне стала неяк не па сабе, калі я агледзеў працы пачынаючых мастакоў, якія яшчэ не маюць элементарнага ўяўлення аб малюнку і яго кампазіцыі, асвятленні прадметаў і перспектыве. І іх вучаць маляваць маслам пейзажы! Не дзіўна, што з-пад іх пэндзаля выходзяць малюнкі, падобныя на тыя падробкі пад жывапіс, якімі гандлявалі розныя махляры на рынках.

Дырэктар раённага Дома культуры М. Ржэўскі гаворыць:

— У нас памяшканне цудоўнае. Маглі б тут такое разгарнуць, што людзі дзівіліся б. Але вось узяліся ставіць новы спектакль і многае проста не ведаем, як рабіць... Абяцалі з вобласці пад'ехаць...

...Машына спынілася ля вялікага белага будынка з вялікімі вокнамі. Вечарэла. Аляксандр Равянок сказаў, звяртаючыся да мяне:

— Зайдзіце, паглядзіце наш палац.

Мы пахадзілі па шырокіх лесвіцах, па пакоях, зазірнулі ў залу, шырокую і прыгожую, зноў выйшлі на вуліцу.

— Цудоўны клуб, — не стрымаўся я.

— Не пярэчу, — засмяяўся Равянок. — І ведаеце, такіх клубаў ужо нямала ў саўгасах, калгасах. Я думаю, што іх больш, чым добрых клубных спецыялістаў.

Леанід ГАЎРЫЛКІН.

ПЕСНІ ЗБЛІЖАЮЦЬ

Што такое вар'етэ? Гэта — разнавіднасць сучаснага эстраднага мастацтва, якая шырока распаўсюджана ў зарубежных краінах. Спевы, музыка і танцы ў творчасці калектываў такога тыпу, як правіла, цесна ўзаемазвязаны адзін з адным, раўнамерна чаргуюцца паміж сабой, і ўся канцэртная праграма носіць характар своеасаблівага тэатралізаванага паказу.

Мінчанам давялося нядаўна пазнаёміцца з майстэрствам артыстаў японскага вар'етэ, якія робяць першае гастрольнае турнэ па гарадах Савецкага Саюза. У склад гэтага мастацкага калектыву ўваходзяць джаз-аркестр (кіраўнік і дырыжор Хіросі Ватанабэ) і некалькі салістаў.

Спакушанага мінскага гледача, бадай, ужо не здзівіш лёгкай музыкай: у беларускай сталіцы цяпер даволі часта выступаюць разнастайныя эстрадныя аркестры Масквы, Ленінграда, нашых братніх рэспублік і сацыялістычных краін. І тым не менш джаз-аркестр з далёкай Японіі ўзрадаваў прысутных на канцэрце не толькі выканаўчай тэхнікай, стройнасцю і сілай гучання, ансамблевасцю ігры, але і той натуральнай, цёплай абстаноўкай, якая на працягу ўсяго музычнага вечара пануе на эстрадзе.

Японскі джаз-аркестр, які складаецца з 17 музыкантаў — сапраўдных майстроў сваёй справы, вылучаецца шматграннай гукавой палітрай, багатымі тэмбравымі магчымасцямі. Некаторыя яго інструментальныя п'есы нагадваюць імправізацыі, яркія і маляўнічыя, пабудаваныя на сучасным музычным матэрыяле з нацыянальнай афарбоўкай. Асабліва ясна і выразна раскрываюцца нацыянальныя рысы гэтага калектыву, калі ён па-майстэрску акампаніруе дзвюм танцаўшчыцам — сёстрам Кома і Тайеры Ханаягі — выканаўцам чатырох народных танцаў, пастаўленых у стылі японскага класічнага балета, і сюжэтнага танца «Кіёцкая лялька», змест якога запазычаны са старажытнай японскай легенды. У музыцы да гэтых танцавальных пастановак, нягледзячы на спецыфічна джазавую яе аснову, чуваць інтанацыі японскага фальклору.

У канцэртную праграму джаз-аркестра пад кіраўніцтвам Х. Ватанабэ ўваходзяць «Рамантычны блюз», цікавая інструментальная п'еса «Саранбусі», асновай для якой паслужыла песня рыбакоў аднаго японскага вострава, а таксама папуры, складзенае з вядомых мелодый розных краін свету. І вось у гэтай суцэльнай хвалі музыкі, якая то замаруджвае свой рух і гучыць прыглушана, ціха, то з шумам накіроўваецца ўперад з новай сілай, чуюцца знаёмыя напевы рускіх песень як старажытных, так і сучасных.

Спявае Місао Накахара.

З нашымі песнямі выступае ў канцэрце ў суправаджэнні аркестра папулярная ў Японіі жанравая спявачка Місао Накахара, якая валодае прыемным лірычным голасам. З вялікім пачуццём, пранікнёна спявае яна «Падмаскоўныя вечары», вядомы з часоў вайны «Аганёк», раманс «Апаўшае лісце».

Гэтая любоў і павага японскіх артыстаў да песенных узораў рускай музычнай культуры, імкненне правільна перадаць іх змест на эстрадзе вельмі радуюць нашых гледачоў. І тут яшчэ раз пераконваешся, як песні, незалежна ад таго, дзе яны нарадзіліся, збліжаюць людзей самых розных нацыянальнасцей і краін.

Г. СІЦЯК.

КАБ ЭКСПАНАТЫ ЗАГАВАРЫЛІ...

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

яго прысутнасці ў Музеі абароны не адчуваецца. Гэта можа здацца парадаксальным, калі ўлічыць, што добрую палавіну экспазіцыі музея складаюць творы жывапісу і скульптуры. Я не збіраюся ацэньваць іх. Ёсць сярод іх лепшыя, у якія ўкладзены вялікая праца і майстэрства, ёсць проста слабыя ілюстрацыі накшталт карцін «Подзвіг Шаблоўскага», «Вернасць сцягу», «Пажар у крэпасці» або «Сустрэча Чырвонай конніцы ў Заходняй Беларусі». Не робіць уражання і скульптура—вельмі натуралістычная, падрабязная, яна не ўзнімаецца да вялікага гучання, да манументальнасці. Але я гавару пра іншае. Магчыма, было б больш мэтазгодна проста лепшае з гэтай вялікай калекцыі размясціць у асобных залах, як самастойную тэму: «Брэсцкая крэпасць у выяўленчым мастацтве». Таму што ў агульнай экспазіцыі гэтае мастацтва не арганічнае, яно часам нават разбурае ўражанне ад дакументальнага матэрыялу, перашкаджае яго глядзець.

Уласна кажучы, агульную экспазіцыю музея трэба яшчэ ствараць. Неабходна ўлічыць, што цяперашняе афармленне яе — вынік той паспешлівасці, з якою музей рыхтаваўся да юбілею абароны крэпасці. Непазбежныя недахопы і недапрацоўкі трэба цяпер выпраўляць. Але як?

Прыватнымі пераробкамі тут не абысціся. І гаворачы пра месца і ролю мастака ў стварэнні музейнай экспазіцыі, неабходна дадаць: не толькі мастака! Тут патрэбен і рэжысёр, і сцэнарыст! Бо гаворка ідзе не проста аб паказе наяўных у музеі дакументаў, не проста аб экспанаванні знойдзеных пры раскопках рэчаў. Гэта павінен быць вялікі, усхваляваны, мастацка-дакументальны расказ пра подзвіг герояў, мужнасць якіх вядома сёння ўсяму свету. Гэта павінна быць эмацыянальна насычанае мастацкае дзеянне, калі хочаце — сцэнічнае дзеянне, дзе ёсць глядач і дзеючая асоба — экспанаты. Яны павінны жыць у экспазіцыі, гаварыць, змагацца. І гэтаму трэба падпарадкаваць усё,—пачынаючы ад уваходу ў музей і агульнай яго кампазіцыі, плана і маршруту агляду, дзе кожны раздзел, кожная тэма павінны арганічна дапоўніць адзін аднаго, і канчаючы прыёмамі афармлення і падачы кожнага экспаната. Колер, асвятленне, памеры і формы экспазіцыйных плошчаў, размяшчэнне тэксту і яго літаратурная якасць, тактоўнае, арганічнае ўключэнне ў экспазіцыю прыкладнога жывапісу і скульптуры, манументальныя роспісы сцен — усё гэта павінна выявіць галоўнае — дакументы, факты, рэчы. Тады яны загавораць.

Я чую пярэчанні, якія заўсёды ў такіх выпадках гучаць няёмка: усё гэта добра, але на гэта патрэбны сродкі. Правільна. Толькі сродкаў, якія музей нерацыянальна траціць на карціны і скульптуры, якраз хапіла б для таго, каб даручыць кваліфікаваным мастакам з густам і ўменнем аформіць музей. Тым больш, што, звычайна, закупкі робяцца бессістэмна, без яснага ўяўлення аб агульным плане і задуме экспазіцыі. Я маю на мэце мастацкую задуму.

Дарэчы, гэта бяда не толькі Брэсцкага музея, і да гэтай тэмы давядзецца, відаць, яшчэ раз звяртацца. Ва ўсякім выпадку многае са сказанага адносіцца і да іншых музеяў рэспублікі як абласных, так і сталічных.

Нецікава, па старых канонах, афармлены ў Мінску Музей гісторыі Айчыннай вайны, Домік-музей І з'езда РСДРП, мемарыяльныя музеі. І ў нейкай меры праўду гавораць брэсцкія таварышы, што ў рэспубліцы ім не было ў каго вучыцца. І ўсё ж гэта не апраўданне. Тым, хто быў у новым Мемарыяльным музеі Карла Маркса ў Маскве, у Маскоўскім мемарыяльным музеі Пушкіна, хто знаёмы з вялікімі цікавымі работамі ў Цэнтральным музеі Савецкай Арміі (а музейныя работнікі абавязаны сачыць за такімі буйнымі з'явамі культурнага жыцця краіны), не патрэбна давадзіць, наколькі вялікія сучасныя магчымасці мастацтва афармлення.

* * *

І яшчэ я не магу прамаўчаць аб рэчах, якія хвалююць кожнага, хто пабываў у Брэсцкай цытадэлі. Цяпер яна знаходзіцца пад загадам Брэсцкага гарадскога савета. Спачатку ўсё ішло добра. Розныя гарадскія арганізацыі разгарнулі аднаўленчыя работы — адрамантавалі некалькі сутарэнняў і казематаў. Але як здзівіліся і абурыліся наведвальнікі цытадэлі, калі замест таго, каб добраўпарадкаваць тэрыторыю крэпасці, новыя гаспадары забрудзілі яе будаўнічым смеццем. Ля ўваходу ў сутарэнні, дзе некалі ішлі крывавыя баі, на сценах якіх яшчэ захаваліся гераічныя надпісы абаронцаў, — з'явіліся шыльды з назвамі нейкіх гандлёвых баз і кантор. З'явіліся нейкія агароджы з аполкаў, а за імі склады скрынак і бочак.

У адной з залаў музея ёсць вытрымка з баявога данясення 45 нямецкай дывізіі: «...З даху дома ўзрыўчатыя рэчывы былі спушчаны да вокнаў. Кноты былі запалены. Былі чутны крыкі і стогны рускіх, параненых выбухамі, але яны працягвалі весці агонь».

У другім дакуменце— у дзённіку дывізіённага пастара Адольфа Кшопфа значыцца: «Іх супраціўленне працягвалася да таго часу, пакуль сцены будынка не былі поўнасцю разбураны і зраўнаваны з зямлёй».

Захаваліся скляпенні гэтых сутарэнняў, расплаўленыя полымем агнямётаў. «Ці можна прайсці ў іх?» — пытаюцца экскурсанты. «На жаль, не, яны закрыты», — паціскаюць плячыма экскурсаводы, не ўваходзячы ў падрабязнасці. А закрыты яны таму, што нейкая база захоўвае там старыя бочкі з-пад селядцоў.

Я ўстрымліваюся ад каментарыяў наконт гэтага. Толькі заўважу, што калі Брэсцкі гарсавет і мае права выкарыстаць для практычных мэт частку вялізарнай тэрыторыі цытадэлі і ўцалелых пабудоў, то гэта трэба рабіць, захоўваючы хоць бы пачуццё такту. Ва ўсякім выпадку найбольш каштоўныя для гісторыі месцы цытадэлі трэба было б аддаць музею, а не канторам.

СУСТРЭЧА З ПІСЬМЕННІКАМІ

Больш двух тысяч гамяльчан прысутнічала на сустрэчы з пісьменнікамі ў гарадскім парку культуры і адпачынку.

На трыбуне — паэт П. Прануза. Ён успамінае пра дні вучобы ў Гомельскім педагагічным інстытуце, чытае свае вершы. За ім выступае Анатоль Астрэйка.

Дружнымі апладысментамі сустракаюць прысутныя балгарскага паэта Найдзена Вылчава.

— З пачуццём вялікай радасці я працую над перакладамі твораў беларускіх пісьменнікаў на балгарскую мову, — гаворыць ён. — Шмат працы аддаю перакладам бессмяротных твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Найдзен Вылчаў чытае перакладзены ім на балгарскую мову верш Янкі Купалы аб партызанах. Затым з цікавасцю слухае аўдыторыя выступленне Ул. Карпава. У заключэнне артыст А. Слесарэнка чытае вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа.

І. ЗВЯГІН.

АЎТАРУЧКА, НАПОЎНЕНАЯ ЖОЎЦЮ

«Перагаворы з Савецкім Саюзам — гэта бескарысныя практыкаванні... У нас ёсць прычыны, якія апраўдваюць напад на Кубу... Ці распрацавалі мы планы эканамічнай блакады камуністычных нацый?» Тры гэтыя фразы ўзяты з аднаго нядаўняга артыкула ў амерыканскім часопісе «Юнайтэд Стэйтс ньюс энд Уорлд рыпарт». Яго аўтар...

«Людзі пад старасць, — пісаў Хемінгуэй, —становяцца не больш мудрыя, а больш асцярожныя».

Дэвід Лоўрэнс, выдавец часопіса і аўтар артыкула, пра які ідзе гаворка, сваёй персонай поўнасцю пацвярджае першую частку гэтага выказвання і цалкам абвяргае другую. У семдзесят тры гады мудрасць беззнадзейна абмінула містэра Лоўрэнса. Але, хоць звычайна ў гэтым узросце нават самыя злосныя асобы пераходзяць на ціхае бурчанне, тон артыкулаў састарэлага журналіста робіцца ўсё больш нястрымны і істэрычны.

Пытацца ў Лоўрэнса, што ён думае пра мір і мірнае суіснаванне, — усё роўна, што давядвацца ў клапа пра яго думку аб парашку ДДТ. І цяжка сказаць, ці халодная вайна нарадзіла Лоўрэнса, ці дзесяткі і сотні лоўрэнсаў агульнымі намаганнямі стварылі на Зямлі атмасферу «халоднай вайны».

Лоўрэнсу нельга адмовіць у паслядоўнасці. Да знішчэння цэлых дзяржаў і народаў ён пачаў заклікаць шмат гадоў назад. Не паспела закончыцца другая сусветная вайна, як Лоўрэнс пачаў рыхтавацца да трэцяй. Ужо ўлетку 1946 года ён апублікаваў у «Юнайтэд Стэйтс ньюс» артыкул, азагаloўлены «Дарога да трэцяй сусветнай вайны». У ім ён прапанаваў працягнуць справу разгромленых нацыстаў і знішчыць Савецкую дзяржаву. Праз тры гады чарговы падпальны матэрыял Лоўрэнса ўжо называўся «Пачатак трэцяй сусветнай вайны». Пачаў яе, вядома, сам Лоўрэнс. Ён не раз паспеў да гэтага часу параіць ЗША скінуць атамную бомбу на Савецкі Саюз, на Кітай і г. д. А санітары са скроенай па спецыяльным фасоне кашуляй усё не ішлі і не ішлі...

Пералік выступленняў Лоўрэнса на старонках свайго часопіса і газеты «Нью-Йорк геральд трыбюн» — гэта доўгі спіс правакацыйных лозунгаў і выпадаў супраць краін сацыялістычнага лагера і супраць усіх дзяржаўных дзеячоў буржуазных краін, якія не ўхваляюць палітыку агрэсіі і гонкі ўзбраенняў.

1954 год — перамір'е ў Інда-Кітаі Лоўрэнс называе «буйнейшым паражэннем» Захаду. 1955 год — ніводзін план скарачэння ўзбраенняў, на думку Лоўрэнса, «не варты той паперы, на якой ён напісаны». 1956 год — Лоўрэнс нападае на Неру ў сувязі з індыйскай палітыкай нейтралітэту. 1960 год — у чарговы раз «Юнайтэд Стэйтс ньюс энд Уорлд рыпарт» настойвае на разрыве дыпламатычных адносін з Савецкім Саюзам. 1961 год — Лоўрэнс апладзіруе забойцам Лумумбы. Патрабуе паслаць марскую пяхоту на Кубу. Абвяшчае, што ні Гагарын, ні Цітоў не былі ў космасе. А санітары ўсё не ідуць і не ідуць у кабінет рэдактара «Юнайтэд Стэйтс ньюс энд Уорлд рыпарт»...

Бамаршэ пісаў пра аднаго газетчыка, што ў яго «жоўць у чарніліцы». Паркераўская аўтаручка Лоўрэнса поўная жоўці. Пры гэтым паталагічная нянавісць да сіл міру і прагрэсу мае зусім матэрыяльную падставу.

Выдавец «Юнайтэд Стэйтс ньюс энд Уорлд рыпарт» цесна звязаны з манаполіямі, якія выпускаюць ядзерную зброю для трэцяй сусветнай вайны. Менавіта ў гэтым часопісе больш за ўсё публікуецца рэкламных праспектаў ваенных кампаній і трэстаў. Як жа Лоўрэнсу не баяцца раззбраення, не адчуваць нервовых дрыжыкаў пры кожным сімптоме разрадкі міжнароднай напружанасці? І няма нічога дзіўнага, што сама думка аб Кангрэсе за ўсеагульнае раззбраенне і мір, які адкрыты ў Маскве, прыводзіць Лоўрэнса ў лютасць, і ён гатовы выліць на яго ўсю сабраную за семдзесят тры гады жоўць і злосць...

Прыкладна месяц назад у канадскім Юнайтэд-каледжы выступіў прафесар С. Уордл, заолаг з універсітэта Манітобы. «Чалавечая раса,—заявіў ён,— рабіла свае першыя крокі, харчуючыся чалавечым мясам. Няма ніякіх прычын, каб не прытрымлівацца гэтага і цяпер».

Сваімі ўстаўнымі сківіцамі містэр Лоўрэнс пераждоўвае звычайныя біфштэксы і рагу. Але, каб прафесару Уордлу ўздумалася ад тэарэтычных разважанняў перайсці «да справы» і заснаваць таварыства канібалаў, яму не знайсці лепшага, чым Лоўрэнс, ганаровага старшыні.

Л. КЕДРЫН.
(АДН).

АБЛІЧЧА ВОРАГАЎ МІРУ

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 08545.

Друкарня выдавецтва «Звязда».